

Asse Beersel Dilbeek Drogenbos Grimbergen Hoeilaart
Kraainem Linkebeek Machelen Meise Merchtem
Overijse Sint-Genesius-Rode Sint-Pieters-Leeuw
Tervuren Vilvoorde Wemmel Wezembeek-Oppem
Zaventem

Vlaamse Rand

VLAAMSE RAND DOORGELICHT

Studiedienst van de Vlaamse Regering

oktober 2011

Samenstelling
Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid
Studiedienst van de Vlaamse Regering

Cijferboek:
Naomi Plevoets
Georneth Santos
Tekst:
Patrick De Klerck

Met medewerking van het Documentatiecentrum
Vlaamse Rand

Verantwoordelijke uitgever
Josée Lemaître
Administrateur-generaal
Boudewijnlaan 30 bus 23
1000 Brussel

Depotnummer
D/2011/3241/185

<http://www.vlaanderen.be/svr>

INHOUD

INLEIDING	1
Algemene situering	2
1. Demografie	4
1.1 Aantal inwoners neemt toe	4
1.2 Aantal huishoudens neemt toe.....	5
1.3 Bevolking is relatief jong én vergrijst verder	6
2. Economie en Arbeidsmarkt	8
2.1 Economie: het aantal ondernemingen stijgt.....	8
2.2 Arbeidsmarkt: aantal jobs stijgt.....	9
2.3 Hoogtechnologische industrie en kennisintensieve diensten en marktdiensten geconcentreerd.....	10
2.4 Hoog aanbod aan jobs in enkele gemeenten	12
2.5 Matige beroepsactiviteit.....	13
2.6 Meer werkzoekenden uit middenleeftijdsgroep, hooggeschoold, anderstalig	13
3. Financiële situatie van de inwoners	16
3.1 Hoog inkomen	16
4. Onderwijs	18
4.1 Nederlandstalig onderwijs en ook Franstalig basisonderwijs in de faciliteitengemeenten	18
4.2 Alle onderwijstypen aanwezig	19
5. Cultuur, Welzijn en Sport	21
5.1 Ruim aanbod aan cultuur.....	21
5.2 Niet overal Nederlandstalige bibliotheken	22
5.3 Woonzorg minder goed uitgebouwd	22
5.4 Voldoende voorschoolse kinderopvang in meeste gemeenten	26
6. Ruimtegebruik en Wonen	29
6.1 Ruimtegebruik is verstedelijkt.....	29
6.2 Bodemverontreiniging op industriegronden	30
6.3 Grillig patroon in verkoop van vastgoed	31
6.4 Dure vastgoedmarkt.....	32
6.5 Grillig verloop van aantal vergunningen, vooral appartementen en renovatie.....	33
6.6 Beperkt aanbod aan sociale huisvesting.....	35

7. Mobiliteit en Verkeersveiligheid	38
7.1 Dicht wegennetwerk en hoog autobezit	38
7.2 Openbaar vervoer	39
7.3 Verkeersveiligheid verbetert	39
8. Criminaliteit	40
9. Toerisme	41
10. Bestuurskracht van de gemeenten en OCMW's	42
10.1 Lage aanslagvoeten maar hoge opbrengsten voor gemeentelijke belastingen.....	43
10.2 Investeringsuitgaven vooral hoog in niet-faciliteitengemeenten	45
10.3 Relatief lage uitstaande schulden	45
BESLUIT	47
Literatuurlijst	54

INLEIDING

De doelstellingen van het specifieke beleid met betrekking tot de Vlaamse Rand werden vastgelegd in het Regeerakkoord 2009-2014 onder de titel 'De Vlaamse Rand verdient verder bijzondere aandacht'. De Vlaamse overheid wil met een krachtig, gecoördineerd en inclusief beleid-op-maat, het Nederlandstalige karakter van de Vlaamse Rand bevestigen, ondersteunen en versterken. Tevens dient de open ruimte er gevrijwaard te worden.

De Vlaamse Regering heeft al geruime tijd speciale aandacht voor de Rand. Om deze bijzondere focus te verankeren binnen het kader van de uitvoerende macht, werd een minister aangeduid met een coördinerende bevoegdheid over de regio. Het Regeerakkoord voor het beleid van de Vlaamse Regering in de Vlaamse Rand werd verder verfijnd in de Beleidsnota 2009-2014 van de bevoegde coördinerende Vlaamse minister Geert Bourgeois¹. Die Beleidsnota wordt elk jaar geconcretiseerd in een Beleidsbrief. In de Beleidsnota's en -brieven wordt een geïntegreerde aanpak uitgestippeld over meerdere beleidsdomeinen heen.

Er werd een Documentatiecentrum Vlaamse Rand samengesteld op initiatief van de cel Coördinatie Vlaamse Rand van het departement Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid (DAR). De partners die samen deel uitmaken van het documentatiecentrum zijn de provincie Vlaams-Brabant, vzw 'de Rand', de Studiedienst van de Vlaamse Regering en BRIO. De opdracht is snel en efficiënt informatie te verstrekken over de Vlaamse Rand in al haar aspecten. Naast de virtuele bibliotheek met allerlei wetenschappelijke artikels, worden cijfers bijeengebracht over de 19 gemeenten die samen de Vlaamse Rand vormen.

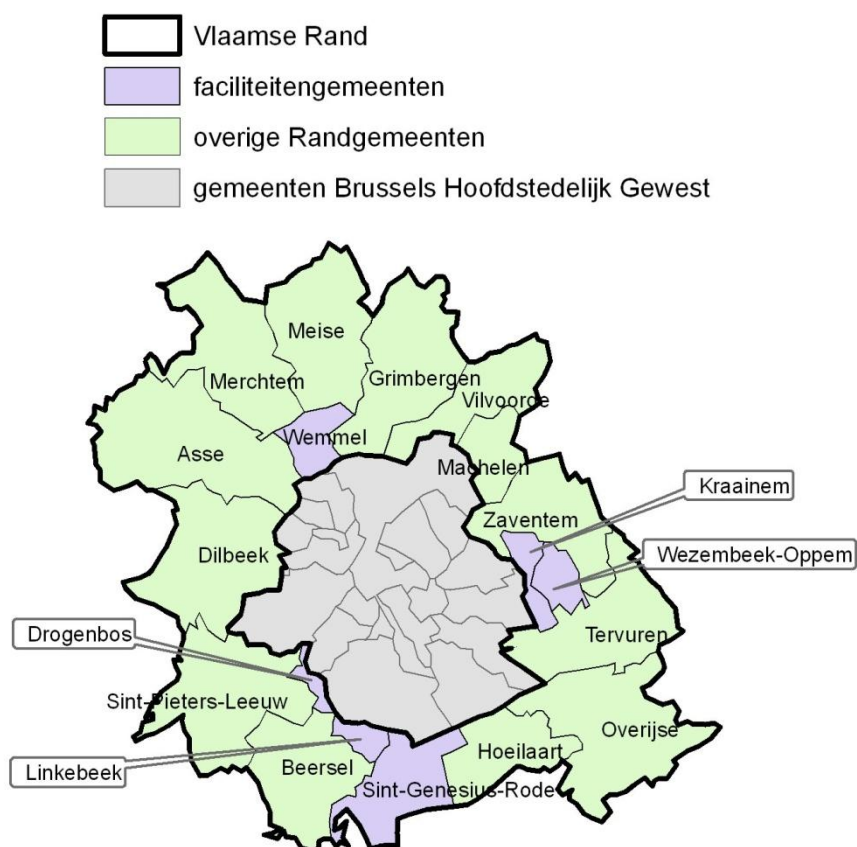
Dit 'Cijferboek' sluit aan bij de opdracht die de Studiedienst van de Vlaamse Regering kreeg binnen het kader van het documentatiecentrum, met name actuele cijfers aanreiken die zowel relevant zijn voor het gebiedsgericht beleid van de Vlaamse Regering als voor de lokale beleidsmakers, de verenigingen, de academische wereld en alle andere geïnteresseerden. Daarom biedt het cijferboek gegevens over een brede waaier van thema's. De belangrijkste trends en opmerkelijke vaststellingen werden beschreven in de bijhorende tekst 'Vlaamse Rand doorgelicht'. Het is een momentopname. De datasets zijn ook online raadpleegbaar op www.lokalestatistieken.be, waar de data regelmatig worden geactualiseerd.

¹ Bourgeois, G. (2009). *Beleidsnota Vlaamse Rand: Een beleid op maat van de Vlaamse Rand*, Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand, Brussel, 2.

Algemene situering

De 19 gemeenten van de Vlaamse Rand ontlenen hun bijzondere status aan de onmiddellijke nabijheid van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest. De regio vormt geen bestuurlijke administratieve eenheid. Ook op socio-economisch, demografisch, taalkundig en ruimtelijk vlak zijn de verschillen tussen de randgemeenten onderling vaak groot. Toch onderscheidt de Vlaamse Rand zich als geheel van de rest van Vlaanderen met een eigen profiel.

Figuur de Vlaamse Rand

In alfabetische volgorde omvat de Vlaamse Rand de gemeenten Asse, Beersel, Dilbeek, Drogenbos, Grimbergen, Hoeilaart, Kraainem, Linkebeek, Machelen, Meise, Merchtem, Overijse, Sint-Genesius-Rode, Sint-Pieters-Leeuw, Tervuren, Vilvoorde, Wemmel, Wezembeek-Oppem en Zaventem.

Van deze negentien gemeenten behoren er achttien tot het arrondissement Halle-Vilvoorde, enkel Tervuren behoort tot het arrondissement Leuven. Alle gemeenten van de Vlaamse Rand maken deel uit van het Nederlandse taalgebied van België.

Voor zes randgemeenten, in het bijzonder voor Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem, voorziet de taalwetgeving in een aparte taalregeling met de toekenning van zogenaamde taalfaciliteiten. Een gemeente met taalfaciliteiten voert haar bestuur in de taal van het taalgebied waartoe ze behoort, maar ze moet in haar dienstverlening aan het

publiek de andere erkende taal dan de taal van het taalgebied gebruiken op verzoek van de betrokkene. Volgens de omzendbrieven Peeters² en Martens³ van de Vlaamse Regering is in de taalfaciliteitengemeenten rond Brussel, het Nederlands met voorrang de taal van de dienstverlening, maar bij wijze van uitzondering kan de particulier op uitdrukkelijk te herhalen verzoek kiezen voor behandeling in het Frans. Deze omzendbrieven werden in 2005 in een nieuwe omzendbrief van minister van Binnenlands Bestuur Marino Keulen verder verfijnd⁴.

² Peeters, Leo, (1997). Omzendbrief BA 97/22 van 16 december 1997 betreffende het taalgebruik in gemeentebesturen van het Nederlandse taalgebied, Brussel.

³ Martens, Luc, (1998). Herschikking van de taken administratief toezicht ten aanzien van de OCMW's tussen de Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn (AGMW) en de Administratie Binnenlandse Aangelegenheden (ABA) - beslissing van de Vlaamse Regering van 20 januari 1998, Vlaamse Regering, Brussel.

⁴ Keulen, Marino, (2005). Taalgebruik in de gemeente- en OCMW-besturen en in de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden - interpretatie en gevolgen van de arresten van de Raad van State van 23 december 2004 - omzendbrief BA 2005/03 van 8 juli 2005, Brussel.

1. Demografie

1.1 Aantal inwoners neemt toe

De 19 Vlaamse gemeenten rond de hoofdstad Brussel telden in 2010 ongeveer **400.000 inwoners**. De Vlaamse Rand beslaat 3,6 % van de oppervlakte van het Vlaamse Gewest, waarop 6,5 % van de Vlaamse bevolking woont. 70.000 personen wonen in de zes faciliteitengemeenten (of 17,3% van de populatie van de Vlaamse Rand). Zes gemeenten tellen meer dan 30.000 inwoners. Dit zijn Dilbeek, Vilvoorde, Grimbergen, Sint-Pieters-Leeuw, Zaventem en Asse. Ze staan in voor meer dan de helft van de populatie van de Vlaamse Rand.

De Vlaamse Rand kent een iets grotere **bevolkingsgroei** dan het Vlaamse Gewest⁵.

Waar de bevolking in het Vlaamse Gewest tussen 2000 en 2010 steeg met 5,5%, noteren we in de Vlaamse Rand een stijging van 6,5% (de provincie Vlaams-Brabant: +6,1%). Dit is enerzijds het resultaat van een **geboorteoverschot** en anderzijds van een sterk positief **migratiesaldo**.

Tussen 2000 en 2009 steeg het **aantal geboorten** in de Vlaamse Rand met 4,4%, wat lager is dan in het Vlaamse Gewest (11,4%) en de provincie Vlaams-Brabant (8,1%). De globale daling van het aantal **sterfgevallen** binnen de Vlaamse Rand bleef tussen 2000 en 2009 beperkt (-0,1%).

Als we de **inwoners naar origine** analyseren treffen we vooral Europeanen aan. Niettemin merken we dat er een concentratie is van niet-Europeanen in een aantal gemeenten. Minstens een tiende van de bevolking in Vilvoorde (15,6%), Zaventem (12,3%), Drogenbos (10,8%), Wemmel (10,4%), Kraainem (10,0%) en Machelen (10,0%)⁶ heeft een niet-Europese nationaliteit. Er is een relatief hoge aanwezigheid van personen uit de Maghreblanden in Vilvoorde (66,9%), Sint-Pieters-Leeuw (59,9%), Wemmel (50,0%) en Drogenbos (48,4%). In Tervuren (34,7%), Kraainem (30,5%), Machelen (30,5%) en Overijse (30,4%) zijn er betrekkelijk veel niet-EU inwoners afkomstig uit de rijkere OESO-landen.

Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen het intern migratiesaldo⁷ en het extern migratiesaldo⁸. Het **intern migratiesaldo** was in de Vlaamse Rand steeds positief (2009: +1.879), met een opmerkelijke aangroei in de gemeenten Vilvoorde, Zaventem en Dilbeek. Eenzelfde evolutie kan vastgesteld worden voor het **extern migratiesaldo**, zij het veel minder manifest. Zo steeg dit saldo tussen 2000 en 2009 met gemiddeld 390 eenheden/jaar. Er openbaart zich een opmerkelijk verschil tussen de faciliteitengemeenten, waar het extern migratiesaldo over de laatste 10 jaar negatief is (-50 personen) en de niet-faciliteitengemeenten, met een positief extern migratiesaldo (+3.920 eenheden). De zuidoost Rand verliest inwoners door externe migratie.

⁵ Derudder, D. (2009) De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter, SVR-Rapport 2009/5, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel.

⁶ Steunpunt Sociale Planning (2010), *Dossier Minderheden in Vlaams-Brabant*, provincie Vlaams-Brabant, 104-112.

⁷ Interne migraties verwijzen naar verhuisbewegingen van een Belgische gemeente naar een andere Belgische gemeente. Intern migratiesaldo = aantal geregistreerde interne immigraties - aantal geregistreerde interne emigraties.

⁸ Externe migraties verwijzen naar verhuisbewegingen van een Belgische gemeente naar het buitenland of omgekeerd. Extern migratiesaldo = immigraties (externe inwijkingen + verandering van register + heringeschreven na schrapping) - emigraties (externe uitwijkingen + ambtshalve schrappingen).

De Rand is globaal genomen een **dichtbevolkt gebied** (840 inwoners/km²), zeker in vergelijking met het Vlaamse Gewest (462 inwoners/km²) en de provincie Vlaams-Brabant (511 inwoners/km²). Er worden dichtheidspieken boven de 2.000 inwoners/km² vastgesteld in de faciliteitengemeenten Kraainem en Wezembeek-Oppem (respectievelijk 2.303 inwoners/km² en 2.007 inwoners/km²). Lagere dichtheden worden genoteerd in Merchtem (418 inwoners/km²), Hoeilaart (504 inwoners/km²) en Meise (528 inwoners/km²). De bevolkingsdichtheid is ook beduidend hoger in de faciliteitengemeenten (1.377 inwoners/km²) dan in de niet-faciliteitengemeenten (777 inwoners/km²)

De prognoses van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI), geven ons een beeld van de voorspelde bevolkingssituatie tot het jaar 2020. De **demografische groei** in de Vlaamse Rand zal tussen 2011 en 2020 (+3,4%) minder uitgesproken zijn dan in het Vlaamse Gewest (+4,3%) en in de provincie Vlaams-Brabant (+3,7%). Binnen de Vlaamse Rand manifesteren zich sterke verschillen. Zo moet er in de eerste plaats een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de faciliteiten- en de niet-faciliteitengemeenten: er wordt een stijging voorspeld in de niet-faciliteitengemeenten, in de faciliteitengemeenten zal na 2015 een stagnatie optreden en zelfs een lichte daling. Zo zal de kaap van 70.000 inwoners in de faciliteitengemeenten niet bereikt worden tegen 2020, terwijl de niet-faciliteitengemeenten evolueren naar 350.000 inwoners. Op gemeentelijk niveau zien we een gediversifieerd beeld: in drie faciliteitengemeenten stijgt de bevolking (Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem) nog tot 2020, terwijl in drie andere het aantal inwoners daalt (Drogenbos, Kraainem en Linkebeek). In alle niet-faciliteitengemeenten zou de bevolking volgens de prognoses van ADSEI blijven stijgen. De grootste toenames worden voorspeld voor Overijse (+7,4%) en Machelen (+7,1%).

1.2 Aantal huishoudens neemt toe

In 2009 werden er in de 19 gemeenten 161.348 **huishoudens**⁹ geregistreerd (16,9% in de faciliteitengemeenten en 83,1% in de niet-faciliteitengemeenten). Dit is een stijging van een kleine 11.000 eenheden ten aanzien van het jaar 2000. Deze toename manifesteerde zich in de eerste plaats in de niet-faciliteitengemeenten (+7,7%). In de faciliteitengemeenten nam de aangroei niet zo'n vaart (+5,0%). Gemeenten met het grootste aantal huishoudens zijn Dilbeek (16.145), Vilvoorde (15.737) en Grimbergen (14.797). Volgens de statistieken van ADSEI zal het aantal huishoudens blijven stijgen, onder andere door de doorgedreven gezinsverdunning. Tegen het jaar 2020 zou de Vlaamse Rand volgens de prognoses 174.194 huishoudens tellen, wat een toename is van 10.239 huishoudens (+6,2%) ten opzicht van de situatie in 2010. Deze stijging is hoofdzakelijk terug te brengen naar een hoger aantal huishoudens in de niet-faciliteitengemeenten (+9.506 huishoudens of +7,0%).

⁹ Een huishouden bestaat uit een persoon die gewoonlijk alleen leeft, ofwel uit twee of meer personen, al dan niet met elkaar verwant, die gewoonlijk in dezelfde woning wonen en er samenleven. Huishoudens vormen vaak de eenheid van consumptie of de eenheid van belasting. In die zin is het een zeer relevant gegeven voor het beleid.

De **gemiddelde grootte van een huishouden** in de Vlaamse Rand bedraagt anno 2009 2,5 eenheden (Vlaams Gewest: 2,4 en de provincie Vlaams-Brabant: 2,4). Voorts wonen er in de Vlaamse Rand 26.235 **alleenstaande** vrouwen en 19.109 alleenstaande mannen, wat neerkomt op ongeveer 11,3% van de bevolking. Alleenstaande vrouwen en mannen zijn relatief in grote getale aanwezig in Vilvoorde, Zaventem, Grimbergen en Dilbeek. De prognoses van ADSEI voorspellen voor het jaar 2020 een sterke stijging van het aantal alleenstaande mannen in de niet-faciliteitengemeenten (+10%) en een toename van 5% in de faciliteitengemeenten. De stijging van de vrouwelijke alleenstaanden is nog opmerkelijker: +11,7% voor de 19 gemeenten samen. Dit percentage ligt echter onder het cijfer voor het Vlaamse Gewest (+13,2%) en de provincie Vlaams-Brabant (+12,3%).

1.3 Bevolking is relatief jong én vergrijst verder

Hierna volgen enkele kengetallen die een goed beeld verschaffen van de **bevolkings-samenstelling**.

De **groene druk** is de verhouding tussen de jeugdige bevolking (0-19 jaar) en de bevolking op beroepsactieve leeftijd (20-59 jaar). Het is een indicatie voor de relatie tussen de actuele en de toekomstige beroepsbevolking. Ten aanzien van zowel de provincie Vlaams-Brabant (42,5%) als het Vlaamse Gewest (40,9%), wonen in de Vlaamse Rand relatief meer jongeren en stijgt deze indicator jaar na jaar (2010: 46,9). Volgende gemeenten kennen een hoog aandeel jongeren: Sint-Genesius-Rode (52,0), Wezembeek-Oppem (51,3), Tervuren (50,8), Vilvoorde (50,5), Linkebeek (50,0) en Machelen (50,0). De jongere bevolkingsstructuur in de Rand is een indicatie voor het suburbanisatiefenomeen, waarbij vooral jonge gezinnen van dertigers met kinderen zich in de periferie van een grootstad komen vestigen. Als we de ADSEI-prognose voor de volgende jaren bekijken, zet deze trend zich voort met gemiddeld 48,1 tegen 2020 (provincie Vlaams-Brabant: 44,1; Vlaams Gewest: 42,3). In zeven van de 19 gemeenten ligt het cijfer hoger dan 50, met op kop Machelen met 54,2.

De afhankelijkheidsratio berekent de verhouding tussen de bevolking buiten beroepsactieve leeftijd en de bevolking op beroepsactieve leeftijd. In de Vlaamse Rand ligt de ratio opmerkelijk hoger dan in Vlaams-Brabant en het Vlaamse Gewest (respectievelijk 91,5 ten opzichte van 86,2 en 85,6 in 2010). Ook hier scoren de faciliteitengemeenten hoger dan de niet-faciliteitengemeenten, met als uitschieters Sint-Genesius-Rode (97,4) en Overijse (96,9). Merchtem (83,9) en Meise (82,5) hebben de laagste ratiocijfers. De prognoses liggen in het verlengde van deze vaststelling. Opmerkelijk is dat de afhankelijkheidsratio vanaf 2017 in de faciliteitengemeenten boven de 100 ligt, met sterkste stijger Sint-Genesius-Rode (105,7 in 2020).

De verhouding van de potentiële in- en uitstroom op de arbeidsmarkt afgaand op de verhouding tussen de jonge (10-24 jaar) en oude leeftijdscategorieën (50-64 jaar) op de arbeidsmarkt, wordt omschreven als de **doorstromingscoëfficiënt**. Als de coëfficiënt lager is dan 100, duidt dit erop dat de uittrekkers niet volledig kunnen worden opgevangen door jonge intreders. Dit is het geval

voor de Vlaamse Rand (2010: 96,1). De situatie is rooskleuriger voor de faciliteitengemeenten (2010: 100,3), waar de potentiële intreders en uitreders elkaar in evenwicht houden. De ratio is (reeds vele jaren) uitgesproken hoog in Machelen (115,6) en Vilvoorde (113,5). Volgens de prognoses van ADSEI zal de doorstromingscoëfficiënt in de Vlaamse Rand tegen 2020 onder de 100 liggen, wat zeker een knipperlicht is naar de instroom op de arbeidsmarkt. Machelen (112,6), Vilvoorde (104,3), Tervuren (102,2) en Drogenbos (100,9) kunnen tegen 2020 nog de beste getallen voorleggen. De laagste doorstromingscoëfficiënt komt in 2020 voor in Meise (76,1), Dilbeek (78,2) en Merchtem (79,3).

De **familiale zorgindex** verschaft een beeld over ouderen van 80 jaar en meer (draaglast - potentieel zorgbehoevenden) ten opzichte van de potentieel zorgverlenende vijftigers (draagkracht). In tegenstelling tot de ontgroening volgt deze index in de Vlaamse Rand wel het Vlaamse patroon (beide voor 2010 36,2), hoewel de trend trager verloopt. De evolutie in Vlaanderen en de Vlaamse Rand staat in schril contrast met de voortdurend dalende vergrijzing in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest¹⁰. De draaglast is het hoogste in Wemmel (43,8) en Drogenbos (42,3). Volgens de prognoses stijgt de familiale zorgindex tegen 2020 naar 41,2 in de Vlaamse Rand (wat lager is dan het cijfer voor het Vlaamse Gewest en de provincie, respectievelijk 42,8 en 41,5).

Een andere indicator die ons een beeld verschaft van de verhouding van de ouderen tot het werkende deel van de bevolking, is de **grijze druk**. Net als de familiale zorgindex volgt ook de grijze druk de evolutie binnen het Vlaamse Gewest. In 2010 bedroeg deze verhouding voor het Vlaamse Gewest 44,7, waar dit voor de Vlaamse Rand 44,6 was. Van de niet-faciliteitengemeenten spant Dilbeek de kroon met 50,4 en bij de faciliteitengemeenten is dit Wemmel (49,4). Ook in 2020 zal dit volgens de prognoses van ADSEI nog steeds het geval zijn (respectievelijk 56,7 en 54,7). Op dat tijdstip zal de grijze druk in de Vlaamse Rand gemiddeld 50,2 bedragen. Lage scores noteren we in Vilvoorde (38,5) en Machelen (39,4).

De **interne vergrijzing** geeft een verdere verfijning van de mate waarin de oudere bevolking toeneemt. Hierbij worden de oudere senioren (meer dan 80 jaar) vergeleken met de senioren (meer dan 60 jaar) of met andere woorden: hoeveel hoogbejaarden bevinden er zich binnen de groep van de senioren. In alle faciliteitengemeenten en in de helft van de niet-faciliteitengemeenten ligt de interne vergrijzing hoger dan het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest. Voor het geheel van de Vlaamse Rand is het cijfer in 2010 21,3 (Vlaams Gewest: 20,7). Er zijn relatief meer oudere senioren aanwezig in de faciliteitengemeenten dan in de niet-faciliteitengemeenten, waarbij specifiek de gemeenten Kraainem en Drogenbos vermeld dienen te worden (respectievelijk 24,6 en 23,5). De interne vergrijzing is lager in Beersel (18,9) en Overijse (19,1). Gezien er wordt verwacht dat de algemene tenders van een steeds verouderende bevolking zich ook de volgende jaren zal

¹⁰ Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*, SVR-Rapport 2009/5, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, 8.

doorzetten, klimt de interne vergrijzing in de Vlaamse Rand tegen 2020 naar 23,0. In dat jaar zouden Drogenbos (29,2) en Wemmel (25,8) de koplopers zijn.

2. Economie en Arbeidsmarkt

2.1 Economie: het aantal ondernemingen stijgt

De Vlaamse Rand is een socio-economische groeipool en Vlaams-Brabant is één van de werkgelegenheidsmotoren van Vlaanderen.

De regio bezit sterke economische troeven. De nabijheid van de hoofdstad trekt internationale investeerders aan. Als kenniscentrum stimuleert Leuven – met onder andere zijn universiteit – innoverende spin-offbedrijven. De luchthaven van Zaventem en de goederenluchthaven Brucargo zijn sterke magneten: naar schatting is ruim 60% van de jobs in de privésector in de regio verweven met de luchthaven¹¹. Daarom heeft de Vlaamse Regering het START-project gelanceerd dat een duurzaam groeiscenario voor de luchthaven in de steigers moet zetten.

In de Vlaamse Rand zijn 5,7% van de **ondernemingen** van het Vlaamse Gewest gelokaliseerd¹². Op 1 januari 2011 waren er 26.208 btw-plichtige ondernemingen operationeel¹³. Tussen 2000 en 2011 steeg dit aantal met 15,8% (in vergelijking: toename in de provincie Vlaams-Brabant: +18,1% en het Vlaamse Gewest: +17,2%). Enkel de gemeente Linkebeek kende tussen 2000 en 2011 een daling van het aantal ondernemingen. Gemeenten met een sterke aanwezigheid van ondernemingen zijn voornamelijk terug te vinden in Dilbeek (2.622), Zaventem (2.342), Grimbergen (2.288) en Asse (2.278). Het bedrijfsleven is minder sterk vertegenwoordigd in Linkebeek, Wezembeek-Oppem, Kraainem en Hoeilaart.

Om de levenskracht van het bedrijfsleven te verzekeren, is er nood aan een belangrijke instroom van nieuwe bedrijven. In 2010 werden er 1.759 **startende bedrijven** geregistreerd, wat (gezien de terugval van de vorige jaren) een opmerkelijke stijging was. 84,8% was gelokaliseerd in de niet-faciliteitengemeenten. Op lokaal vlak springen vooral Grimbergen (172) en Vilvoorde (160) in het oog. Over de jaren heen constateren we een zeer lage starterdynamiek in Drogenbos (gemiddeld 10 starters/jaar) en Linkebeek (gemiddeld 20 starters/jaar).

Een aantal bedrijven wordt **stopgezet**. Voor het eerst gingen in 2009 in alle niet-faciliteitengemeenten samen meer dan 1.000 ondernemingen weg of stopten hun activiteit. Op 1 januari 2010 ligt het aantal terug onder de 1.000 eenheden (956). Dit is 84,4% van het totaal aantal stopgezette bedrijven in de Vlaamse Rand (= 1.133). Dilbeek kende met 109 stopzettingen het grootste verlies.

¹¹ Cel Coördinatie Vlaamse Rand, (2011). *Werken in de Vlaamse Rand*, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, Brussel.

¹² Onder 'ondernemingen' wordt verstaan de natuurlijke personen en de rechtspersonen (SVR-definitie).

¹³ VKBO-databank (bewerking CORVE-SVR).

Vanuit bedrijfseconomisch standpunt is het interessant na te gaan, wat de verhouding is van de opgerichte ondernemingen ten aanzien van het totaal aantal actieve ondernemingen.

Wanneer we dit getal vermenigvuldigen met 100, bekomen we de **oprichtingsratio**. Deze ratio volgde vele jaren de tendens van het Vlaamse Gewest, maar sinds 2005 lag het cijfer onder deze van het Vlaamse Gewest, tot 2010 wanneer het identiek was (2010: 6,8). Deze ratio is het laagst in Wemmel (4,8). Dilbeek (5,4), Machelen (5,5) en Sint-Genesius-Rode (5,8). Wezembeek-Oppem (9,6), Tervuren (8,9) en Vilvoorde (8,5) scoren dan weer goed.

De andere kant van de medaille wordt gevormd door de **uittredingsratio** (verdwenen ondernemingen/actieve ondernemingen x 100). Ook hiervoor doen we een beroep op de VKBO-databank (bewerkt door CORVE-SVR). In tegenstelling tot de vorige parameter ligt het uittredingsratio in de Vlaamse Rand sinds 2004 lager dan deze in het Vlaamse Gewest (en ongeveer op hetzelfde niveau als in de provincie Vlaams-Brabant). De ratio ligt hoog in Machelen (5,6), Kraainem (5,5) en Tervuren (5,3) en laag in Meise en Wemmel (beide 3,2).

De **nettogroei** is het saldo tussen aangroei en stopzettingen in procent van het aantal actieve ondernemingen en bedraagt in de 19 gemeenten in 2010 2,4. Er deden zich de laatste jaren grote fluctuaties voor, gaande van 0,1 (2000) tot 2,4 (2005 en 2010). Maar ook in het Vlaamse Gewest en in de provincie Vlaams-Brabant is deze parameter geen stabiel gegeven. Er werd echter steeds een positief cijfer opgetekend. Dit is niet het geval voor elke Randgemeente, waar de netto-aangroei over de laatste jaren soms negatief was. Dit was onder andere het geval in Linkebeek, Drogenbos en in 2010 voor Machelen (-0,1). Van een sterke **turbulentie**¹⁴ is er binnen het onderzoeksgebied niet echt sprake: het gemiddelde lag meestal rond de 10, zonder dat hiervan sterk werd afgeweken. Als we de situatie in het laatste decennium analyseren, heeft Wemmel de laagste notering (6,6 in 2005) en Wezembeek-Oppem de hoogste (15,8 in 2006).

2.2 Arbeidsmarkt: aantal jobs stijgt

Volgens de statistieken van het Steunpunt Werk en Sociale Economie werden in de Vlaamse Rand in 2009 205.095 **jobs** aangeboden. Dit is een stijging van 5,4% ten opzichte van 2006. Voor dezelfde periode noteren we een toename van 4,3% op het niveau van het Vlaamse Gewest en 5,2% voor de provincie Vlaams-Brabant. In 2008 werd de kaap van 200.000 jobs overschreden. Gemeenten met een hoge tewerkstelling zijn Zaventem (47.097), Vilvoorde (27.304) en Machelen (21.387). De Randgemeenten met het laagste aantal jobs zijn Linkebeek (1.636), Wezembeek-Oppem (2.605), Hoeilaart (2.707) en Kraainem (2.933).

Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen de bezoldigde tewerkstelling, de zelfstandigen en de helpers. De **totale bezoldigde tewerkstelling** in de Vlaamse Rand bedroeg anno 2009 165.538 eenheden. Dit is een toename met 11.721 plaatsen ten aanzien van het jaar 2000 (+7,5%). Ongeveer 92% is voor rekening van de niet-faciliteitengemeenten met sterkste

¹⁴ Onder 'nettogroeiratio' verstaan we het verschil van het aantal opgerichte en verdwenen ondernemingen, gedeeld door het aantal actieve ondernemingen maal 100. De 'turbulentie' is de som van de opgerichte en verdwenen ondernemingen, gedeeld door de actieve ondernemingen maal 100.

tewerkstellingspolen Zaventem (43.784), Vilvoorde (24.816) en Machelen(19.799) en 8% voor de faciliteitengemeenten (met koploper Wemmel met 3.927).

2.3 *Hoogtechnologische industrie en kennisintensieve diensten en marktdiensten geconcentreerd*

De totale bezoldigde tewerkstelling kan verfijnd worden naar **type van tewerkstelling**. Zo kan er een onderscheid gemaakt worden tussen de tewerkstelling in de hoogtechnologische industrie, de mediumhoogtechnologische industrie, de mediumlaagtechnologische industrie, de laagtechnologische industrie, de kennisintensieve hightechdiensten, de kennisintensieve financiële diensten, de kennisintensieve en de minder kennisintensieve marktdiensten, en alle andere bedrijfstakken¹⁵. De Vlaamse Rand scoort goed tot zeer goed op het vlak van de tewerkstelling in de **hoogtechnologische industrie, de kennisintensieve hightechdiensten, de kennisintensieve marktdiensten** (in relatieve termen haast dubbel zo hoog als het Vlaamse Gewest!) en de **minder kennisintensieve marktdiensten**. De provincie Vlaams-Brabant doet het dan weer opmerkelijk goed op het vlak van de kennisintensieve financiële diensten (2,6% ten opzichte van 2,2% voor het Vlaamse Gewest en 1,7% voor de Vlaamse Rand). Naar IT, innovatie en ontwikkeling vervult de Vlaamse Rand dus een zeer strategische positie. De tewerkstelling in de “andere” bedrijfstakken ligt procentueel dubbel zo hoog in het Vlaamse Gewest ten aanzien van de Vlaamse Rand.

Twee gemeenten staan in voor meer dan 90% van de tewerkstelling in de **hoogtechnologische industrie, namelijk Zaventem en Beersel**. De directe en indirecte tewerkstelling gerelateerd met de vliegtuigindustrie is belangrijk in Zaventem, terwijl in Beersel grote bedrijven zoals Siemens en Colruyt gevestigd zijn, naast hoogtechnologische industrie op de bedrijventerreinen van Huizingen en Lot. Binnen de faciliteitengemeenten is deze vorm van tewerkstelling zeer beperkt (5,2%).

De **mediumhoogtechnologische en de mediumlaagtechnologische industrie** is procentueel evengoed vertegenwoordigd in de Vlaamse Rand als in de provincie Vlaams-Brabant (en dubbel zo hoog in het Vlaamse Gewest). Een groot gedeelte van de tewerkstelling wordt gegenereerd in Zaventem, onder andere met een sterke verankering van transport en de chemische industrie.

Relatief belangrijke tewerkstellingspolen voor de **mediumhoogtechnologische industrie** zijn Vilvoorde (990 tewerkgestelden) en Zaventem (777 tewerkgestelden). Bij de **mediumlaagtechnologische industrie** is dit in de eerste plaats Zaventem met 1.467 tewerkgestelden. Dilbeek en Asse staan dan weer bovenaan de lijst inzake de **laagtechnologische tewerkstelling** (respectievelijk 1.165 en 811 personen in 2009).

¹⁵ *Hoogtechnologische sector*: vliegtuigbouw, farmacie, computers & kantoormachines, audio-, video- en telecom-apparatuur, medische, precisie- en optische instrumenten. De *mediumhoogtechnologische industrie*: elektrische machines, automobiel, chemie, overig transport, machinebouw. De *mediumlaagtechnologische sector*: petrochemie, rubber & kunststof, niet-metaalhoudende producten, scheepsbouw, ferrobasismetalen en metaalproducten. *Laagtechnologische sector*: overige industrie en recyclage, hout, papier en drukkerijen, voeding, drank en tabak, textiel, confectie en leerijverheid. *Kennisintensieve hightechdiensten*: post en telecommunicatie, informatica, speur- en ontwikkelingswerk. *Kennisintensieve financiële diensten*: banken en verzekeringen, financiële hulpbedrijven. *Kennisintensieve marktdiensten*: vervoer over water, luchtvaart, verhuur en handel in onroerende goederen, verhuur zonder bedieningspersoneel, zakelijke diensten. *Minder kennisintensieve marktdiensten*: groot- en kleinhandel, horeca, vervoer te land en vervoersondersteunende activiteiten.

De **kennisintensieve financiële diensten** zitten wat verspreid over het volledige grondgebied van de Vlaamse Rand, met als uitschieter de gemeente Asse met 428 tewerkgestelden (1/5 van de totale tewerkstelling binnen deze sector).

1 op 5 van de jobs (21,6%) in de Vlaamse Rand zijn te catalogeren onder “vervoer over water, luchtvaart, verhuur en handel in onroerende goederen, verhuur zonder bedieningspersoneel, zakelijke diensten” of de **kennisintensieve marktdiensten** (25.744). De koppositie wordt ingenomen door Zaventem met 10.528 tewerkgestelden. Ook voor de minder kennisintensieve marktdiensten steekt Zaventem met kop en schouder boven de rest uit (22.467 tewerkgestelden). De restcategorie kan hoofdzakelijk teruggevonden worden in Vilvoorde, Zaventem en Sint-Pieters-Leeuw.

Als we de evolutie van de tewerkstelling in de Vlaamse Rand tussen 2000 en 2007 voor de verschillende **sectoren** aanschouwen, merken we op dat deze gedaald is voor de hoogtechnologische industrie (grillig verloop) en de mediumhoogtechnologische industrie. De betrekkingen bij de mediumlaagtechnologische industrie, de laagtechnologische industrie, de kennisintensieve hightechdiensten, de kennisintensieve financiële diensten, de kennisintensieve marktdiensten, de minder kennisintensieve marktdiensten en de andere bedrijfstakken zijn dan weer gestegen. De **groei van de dienstensector** was explosief: ruim 82% van de banen is te vinden in de dienstensector. De sluiting van de Renaultfabriek in Vilvoorde en het faillissement van de luchtvaartmaatschappij Sabena in Zaventem zijn intussen grotendeels verteerd. Van alle Belgische provincies kent de provincie Vlaams-Brabant de laagste werkloosheidsgraad¹⁶.

In totaal zijn er in de Vlaamse Rand anno 2009 35.739 **zelfstandigen** en 1.992 **helpers** aanwezig. Hierbij wordt er telkens een onderscheid gemaakt indien ze de beroepsactiviteit uitoefenen in hoofdberoep, in nevenberoep of na de pensioenleeftijd. Ongeveer drie vierde van de zelfstandigen (en 87% van de helpers) binnen de Vlaamse Rand zijn terug te vinden in de niet-faciliteitengemeenten. Anderzijds is het aandeel zelfstandigen binnen de totale tewerkgestelde bevolking meer dan dubbel zo groot in de faciliteitengemeenten dan in de niet-faciliteitengemeenten¹⁷. Drie vierde van de zelfstandigen voert zijn activiteit uit in hoofdberoep (71,6%) en ongeveer een vierde in nevenberoep (20,5%). 7,9% is zelfstandig na de pensioenleeftijd. Voor de helpers is dit respectievelijk 85,6%, 12,1% en 2,3%. In Dilbeek (3.723), Grimbergen (3.055) en Overijse (2.610) zijn de zelfstandigen talrijk aanwezig. Voor de helpers zijn dit Asse (205), Dilbeek (198) en Sint-Pieters-Leeuw (181).

¹⁶ Cel Coördinatie Vlaamse Rand, (2011). *Werken in de Vlaamse Rand*, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, Brussel.

¹⁷ Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*, SVR-Rapport 2009/5, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, 95.

2.4 Hoog aanbod aan jobs in enkele gemeenten

Wanneer we de verhouding van het aantal jobs ten aanzien van het aantal inwoners op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) berekenen, verkrijgen we de **jobratio**. Het gemiddelde cijfer voor de Vlaamse Rand bedraagt 79,2 (wat een stuk hoger ligt dan de jobratio voor de provincie Vlaams-Brabant en het Vlaamse Gewest, respectievelijk 65,4 en 66,8). Enkele gemeenten kennen een grote instroom aan pendelaars die, naast de lokale werkkrachten, de (vele) jobs in de gemeente mee invullen. Zowel Machelen (251,8), Zaventem (237,9), Drogenbos (131,5) als Vilvoorde (108,9) kennen een ratio die hoger ligt dan 100. Omgekeerd ligt het aantal inwoners op arbeidsleeftijd een stuk boven het aantal lokale jobs in Wezembeek-Oppem (29,5), Tervuren (32,3) en Kraainem (33,9). Voor deze parameter merken we een wezenlijk verschil tussen de faciliteitengemeenten en de andere gemeenten van de Vlaamse Rand. In de faciliteitengemeenten waren er in 2009 slechts 21.612 jobs op 44.692 inwoners op arbeidsleeftijd (jobratio 48,4), terwijl in de niet-faciliteitengemeenten er 183.483 jobs waren ten aanzien van 214.184 inwoners (met een jobratio van 85,7).

De **beroepsbevolking** in de Vlaamse Rand bedraagt 174.143 eenheden in 2009¹⁸. Dit is een stijging met 8.890 ten aanzien van het jaar 2003 (+5,4%). De twee sterkste en haast evenwaardige beroepsdelen zijn de gemeenten Dilbeek en Vilvoorde met een beroepsbevolking van 17.713 en 17.678 geregistreerde personen. 84% van de beroepsbevolking vinden we terug in de niet-faciliteitengemeenten.

De **werkgelegenheidsgraad**¹⁹ geeft een beeld van het aanbod aan werk in de streek in relatie tot de beroepsbevolking die in die streek woont. In de Rand is het werkaanbod nog steeds gevoelig hoger dan het gemiddelde in het Vlaamse Gewest. De werkgelegenheid in de Randgemeenten wordt echter overschaduwd door de hoge werkgelegenheid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In de 19 Brusselse gemeenten overtreft het aantal beschikbare arbeidsplaatsen het lokale demografische aanbod. Binnen de Vlaamse Rand valt de eerder lage werkgelegenheidsgraad in de faciliteitengemeenten op, wat in het verlengde ligt van wat gesteld werd over de jobratio. De economische activiteiten liggen er dus laag. In de niet-faciliteitengemeenten ligt de werkgelegenheidsgraad bijna 20 procentpunt boven die van het Vlaamse Gewest. Als we de randgemeenten onderling vergelijken, wordt direct duidelijk dat de werkgelegenheid binnen de Vlaamse Rand heel ongelijk verdeeld is over de verschillende gemeenten. Er is sprake van een cluster van vier gemeenten waar de werkgelegenheidsgraad heel hoog is. Het gaat om Drogenbos, Vilvoorde (kanaalzone) en vooral Zaventem en Machelen (luchthavenzone). Het aanbod aan jobs in deze tewerkstellingsdelen is meer dan dubbel zo groot als de beroepsbevolking die er verblijft. In contrast met de jobcreatie in de economische delen, zijn er gemeenten die vooral een residentieel karakter hebben. Wezembeek-Oppem, Tervuren en Kraainem zijn zo'n gemeenten.

¹⁸ De beroepsbevolking: werkenden + NWWZ + niet beroepsactieven tussen de 20 jaar en de 64 jaar.

¹⁹ De werkgelegenheidsgraad geeft het aantal beschikbare arbeidsplaatsen weer in verhouding tot de bevolking op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar). Deze indicator laat toe om de vraagzijde van de arbeidsmarkt te meten.

2.5 Matige beroepsactiviteit

De **activiteitsgraad** verschaft ons een inzicht in hoe de bevolking op beroepsactieve leeftijd zich aanmeldt op de arbeidsmarkt ²⁰. In de Vlaamse Rand (74,75) lag deze ratio in 2009 lager dan in de provincie Vlaams-Brabant (76,69) en in het Vlaamse Gewest (76,40). Op gemeentelijk vlak merken we een grote differentiatie op. De activiteitsgraad ligt hoger dan in het Vlaamse Gewest bij Drogenbos (76,89) en Wemmel (76,76) en bij Merchtem (79,50), Meise (79,35), Asse (78,77), Machelen (78,38), Vilvoorde (78,25), Grimbergen (78,24), Dilbeek (77,74) en Sint-Pieters-Leeuw (77,02). In alle gemeenten stijgt deze ratio tussen 2003 en 2009 (waarbij de trend op Vlaams en provinciaal vlak gevolgd wordt). De gemiddelde activiteitsgraad bedraagt 68,82 in de faciliteitengemeenten en 75,97 in de niet-faciliteitengemeenten. Opmerkelijk is dat de activiteitsgraad onder de jongeren (18-24 jarigen) in de Vlaamse Rand zich een stuk onder deze van het Vlaamse Gewest bevindt (41,40 ten opzichte van 53,10). Geen enkele van de 19 gemeenten scoort hoger dan de activiteitsgraad binnen het Vlaamse Gewest. Machelen laat het hoogste cijfer noteren met 51,61.

In 2009 situeerde de **werkzaamheidsgraad**²¹ in de Vlaamse Rand (70,15) zich onder het Vlaamse niveau (71,32). De werkzaamheidsgraad ligt hoger in de niet-faciliteitengemeenten (71,39) dan in de faciliteitengemeenten (64,10). Merchtem (76,45) en Meise (75,75) kennen een gevoelig hogere werkzaamheidsgraad dan het gemiddelde van de Vlaamse Rand. Lage werkzaamheidsgraden noteren we in Kraainem (55,66), Wezembeek-Oppem (58,88) en Tervuren (64,26). Algemeen kan gesteld worden dat jaar na jaar de werkzaamheidsgraad in haast alle gemeenten in de Vlaamse Rand is gestegen. Voor het geheel van de 19 gemeenten steeg deze indicator van 68,76 in 2003 naar 70,15 in 2009 (of +1,39). Voor het Vlaamse Gewest en de provincie Vlaams-Brabant zijn de evoluties over eenzelfde periode +2,54 en +1,95. De sterkste stijgingen constateren we in Linkebeek (+6,25) en Overijse (+4,09).

2.6 Meer werkzoekenden uit middenleeftijdsgroep, hooggeschoold, anderstalig

Nu gaan we dieper in op de cijferreeksen voor de **niet-werkende werkzoekenden (NWWZ)** die verstrekt werden door de VDAB. De NWWZ zijn werkzoekenden met de hoogste graad van beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt en gedefinieerd overeenkomstig de bepalingen van Eurostat (het EU-bureau voor de statistiek). Deze werkzoekenden kunnen ingedeeld worden naar leeftijd, naar studieniveau, herkomst,...

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen **personen jonger dan 25 jaar, NWWZ tussen 25 jaar en 50 jaar en oudere NWWZ (meer dan 50 jaar)**. Meer dan de helft van deze groep werkzoekenden in de Vlaamse Rand is tussen 25 en 50 jaar (58,7% in 2010). Een vierde is ouder

²⁰ De mate waarin de bevolking op actieve leeftijd (20-64 jaar) zich aanbiedt op de arbeidsmarkt, met andere woorden een job heeft of zoekt. Dus de beroepsbevolking/bevolking op beroepsactieve leeftijd. De beroepsbevolking is dan weer het aantal personen dat actief is op de arbeidsmarkt, hetzij als werkende hetzij als werkloze (werkzoekende).

²¹ De werkzaamheidsgraad geeft het aandeel van de werkenden weer in de totale bevolking op beroepsactieve leeftijd (20-64 jaar). De ratio vormt een indicatie voor de aanbodzijde van de arbeidsmarkt.

dan 50 jaar en ongeveer 16% is jonger dan 25 jaar. Deze opdeling naar leeftijd is te vergelijken met de situatie in de provincie Vlaams-Brabant en het Vlaamse Gewest (waar er telkens relatief iets meer oudere en jongere NWWZ zijn, maar waar de middencategorie nog steeds instaat voor meer dan de helft van de NWWZ). Opvallend is het verschil tussen de aandelen werkzoekende vijftigplussers in de faciliteitengemeenten en de overige randgemeenten. De gemeenten met taalfaciliteiten tellen er in verhouding meer dan het Vlaamse Gewest. In de niet-faciliteitengemeenten wonen minder werkloze vijftigplussers dan in Vlaanderen.

Als we inzoomen op de leeftijdscategorie jonger dan 25 jaar, constateren we dat 85,4% of 1.742 niet-werkende werkzoekenden binnen de Vlaamse Rand in 2009 geregistreerd zijn in de niet-faciliteitengemeenten. Er is in de tijd geen vast patroon vast te stellen. Ook voor de categorie NWWZ tussen 20 jaar en 64 jaar staan de niet-faciliteitengemeenten in voor het leeuwendeel van de registraties (82,5%). Uitschieter vormt Vilvoorde met 1.546 of 17,5% van de NWWZ in de niet-faciliteitengemeenten in 2009. We kunnen tevens een verdere opdeling uitvoeren naar de NWWZ tussen de 25 jaar en de 50 jaar. In de Vlaamse Rand waren er in 2010 6.641 werkzoekenden in deze categorie geregistreerd (of een stijging met 1.839 of 38,3% tussen 2000 en 2010). De stijging bij de oudere NWWZ van meer dan 50 jaar is nog meer uitgesproken: +2.108 of +273,8%. Koplopers zijn Vilvoorde (375), Dilbeek (281) en Sint-Pieters-Leeuw (261).

Een andere manier om inzicht te verkrijgen in de situatie onder de niet-werkende werkzoekenden, is het **studieniveau**. Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen **laaggeschoold, middengeschoold en hooggeschoold**²². Van de 11.313 NWWZ in het jaar 2010 waren 41,9% laaggeschoold, 35,7% middengeschoold en 22,4% hooggeschoold. Dit ligt in de lijn van de situatie in de provincie Vlaams-Brabant. Binnen het Vlaamse Gewest vertegenwoordigen laaggeschoolden meer dan de helft van de NWWZ. Het verschil is frappant bij de hooggeschoolden (22,4% in de Vlaamse Rand ten aanzien van 15,2% in Vlaanderen in 2010). Dit fenomeen werd in het verleden reeds gesignaleerd²³. In de faciliteitengemeenten is deze discrepantie overigens nog sterker. Op gemeentelijk niveau spant Vilvoorde de kroon voor het aantal laaggeschoolde en middengeschoolde NWWZ (respectievelijk 836 en 549). Hooggeschoolde niet-werkende werkzoekenden zijn in relatief grote getale aanwezig in Dilbeek en Zaventem. Tussen 2000 en 2010 merken we een stijging van het aantal NWWZ, met de sterkste toename onder de hooggeschoolden in de niet-faciliteitengemeenten, gevolgd door de hooggeschoolden in de faciliteitengemeenten (telkens meer dan een verdubbeling van het absolute aantal).

Tot slot nog een woordje over de **herkomst** van de werkzoekenden. Ongeveer 91% van de NWWZ zijn afkomstig uit de EU27²⁴. Er is een relatief groot aandeel werklozen van Afrikaanse origine. In

²² Laaggeschoold: een werkzoekende wordt door de VDAB als laaggeschoold beschouwd als hij geen diploma of getuigschrift van secundair onderwijs behaalde. Ook werkzoekenden uit de leertijd (Syntra) en het deeltijds beroepssecundair onderwijs worden als laaggeschoold beschouwd. Middengeschoold: werkzoekenden met een diploma secundair onderwijs. Hooggeschoold: werkzoekenden met een diploma uit het hoger onderwijs.

²³ Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*, SVR-Rapport 2009/5, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, 53.

²⁴ Vanaf 2007 is de VDAB-indeling naar origine gebaseerd op de huidige en vorige nationaliteit. De werkzoekenden EU27 kunnen ingedeeld worden in volgende categorieën: EU15 (België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk,

Asse, Drogenbos, Machelen, Sint-Pieters-Leeuw, Vilvoorde en Zaventem is 20% of meer van de werkzoekenden van Afrikaanse origine (De Rudder, D. 2009, 54).

Kenmerkend voor de Rand is ook het kleinere aandeel werklozen afkomstig uit de EU15-landengroep²⁵. Deze zitten voornamelijk geconcentreerd in de economische as Vilvoorde-Machelen-Zaventem. Ook Asse en Drogenbos tellen relatief meer werkzoekenden uit deze categorie.

De gebrekkige **kennis van het Nederlands** is kenschetsend voor vele werkzoekenden. Van de werkzoekenden in de Vlaamse Rand is 38,5% anderstalig. Bij de groep laaggeschoolde werkzoekenden is dat zelfs 66%. De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) ontwikkelt daarom een specifiek aanbod voor anderstalige werkzoekenden die een opleiding Nederlands als tweede taal volgen. De Vlaamse overheid heeft bovendien extra instructeurs Nederlands op de werkvloer aangeworven, waarop bedrijven een beroep kunnen doen²⁶. In 16 van de 19 randgemeenten bedraagt het aandeel Nederlandstalige werkzoekenden telkens minder dan 50%. Enkel in Merchtem, Meise en Tervuren worden er meer Nederlandstalige werkzoekenden geteld dan niet-Nederlandstalige werkzoekenden. De Vlaamse Rand als geheel komt uit op een percentage van 65,0% niet-Nederlandstalige werkzoekenden. Het aandeel ligt in de faciliteitengemeenten beduidend hoger (88,1%) dan in de overige randgemeenten (59,9%). Ter vergelijking: in het Vlaamse Gewest heeft minder dan 1 op 4 werkzoekenden een andere taal dan het Nederlands als moedertaal. Halle-Vilvoorde en Vlaams-Brabant tellen respectievelijk 54,4% en 38,8% anderstalige werklozen. Binnen de groep van de anderstalige werkzoekenden is het Frans de meest voorkomende moedertaal. In de zes faciliteitengemeenten is meer dan 70% van de werkzoekenden Franstalig. In de overige randgemeenten ligt het percentage tussen de 30 en 50%. Uitzondering is Merchtem waar slechts 20% van de werkzoekenden Franstalig is. Binnen de groep niet-faciliteitengemeenten tellen Overijse en Sint-Pieters-Leeuw de hoogste aandelen. De helft van de werkzoekenden in deze randgemeenten is Franstalig.

De **werkloosheidsgraad** is de verhouding tussen de niet-werkende werkzoekenden en de beroepsbevolking (20-64 jaar). De werkloosheidsgraad in de Vlaamse Rand is 6,2% (cijfer 2009) en ligt tussen het hogere cijfer voor het Vlaamse Gewest (6,7%) en het lagere provinciale cijfer (5,2%)²⁷. Tussen 2003 en 2009 steeg deze ratio met 0,2% (waar over eenzelfde periode deze in het Vlaamse Gewest daalde met 0,6% en 0,3% in de provincie). De werkloosheidsgraad is hoger in de faciliteitengemeenten (6,9%) dan in de niet-faciliteitengemeenten (6,0%). Lage waarden worden opgetekend in Merchtem (3,8%), Meise (4,5%), Tervuren (4,7%), Overijse (4,8%) en Beersel (4,9%). Een opmerkelijk hoge werkloosheidsgraad wordt in Drogenbos opgetekend, namelijk 9,3%. Dit is geen eenmalige vaststelling en eerder een structureel gegeven voor deze faciliteitengemeente.

Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Verenigd Koninkrijk en Zweden), EU12 (toetreding na 2004: Bulgarije, Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije en Tsjechië).

²⁵ VDAB

²⁶ Cel Coördinatie Vlaamse Rand (2011). *Werken in de Vlaamse Rand*, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, Brussel.

²⁷ Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*, SVR-Rapport. 2009/5, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, 93.

De werkloosheidsgraad onder de jongeren ligt lager dan in het Vlaamse Gewest en in de provincie Vlaams-Brabant (respectievelijk 35,3% ten opzichte van 44,8% en 38,5%). Wezembeek-Oppem en Kraainem scoren het laagst (20,4% en 21,0%), Merchtem en Machelen het hoogst (43,8% en 43,4%). Wanneer we finaal de werkloosheid naar origine ten opzichte van de bevolking 18-64 jaar onderzoeken, ligt de procentuele verhouding voor niet-Europeanen zowel in de faciliteitengemeenten als in de rest van de Vlaamse Rand aan de hoge kant²⁸. Werklozen afkomstig uit de Maghreblanden en Turkije zijn relatief sterk aanwezig in Drogenbos (16,5%), Vilvoorde (15,7%) en Asse (14,4%). Lage percentages komen dan weer voor in Linkebeek, Tervuren, Overijse en Hoeilaart.

3. Financiële situatie van de inwoners

In dit hoofdstuk wordt de financiële situatie van de huishoudens in de Vlaamse Rand besproken. Hiervoor wordt beroep gedaan op statistieken aangeleverd door de FOD Economie.

3.1 Hoog inkomen

Om te beginnen wordt onderzocht hoe groot het gemiddeld inkomen bedraagt²⁹. Hiervoor wordt zowel het gemiddeld inkomen per inwoner, als het gemiddeld inkomen per aangifte onderzocht. Het **gemiddeld inkomen per inwoner** loopt in de Vlaamse Rand op tot €18.033 in 2008. Dit is hoger dan het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest (€16.323), maar iets lager dan het gemiddelde voor de provincie Vlaams-Brabant (€18.100). Tussen 2000 en 2008 steeg dit bedrag met 33,5% (Vlaams Gewest: +38,3%; provincie Vlaams-Brabant: +37,1%). Globaal kan gesteld worden dat het gemiddeld inkomen per inwoner hoger ligt in de faciliteitengemeenten dan in de niet-faciliteitengemeenten. Slechts één gemeente kent een gemiddeld inkomen per inwoner dat zich boven de €20.000 situeert, namelijk Meise (€20.243 of 12,3% boven het gemiddelde voor de Vlaamse Rand). Daarna volgen respectievelijk Sint-Genesius-Rode (€19.696) en Grimbergen (€19.407). Onderaan de lijst bengelen Drogenbos (€14.808), Machelen (€15.589) en Vilvoorde (€15.873). Verder is de kloof tussen het gemiddeld inkomen in de faciliteitengemeenten en de niet-faciliteitengemeenten tussen 2000 en 2008 verder toegenomen van €430 tot €1.109.

Als tweede parameter in deze categorie wordt het **gemiddeld inkomen per aangifte** geanalyseerd. Het gemiddeld netto belastbaar inkomen per aangifte is het quotiënt van het totale netto belastbaar inkomen en het totale aantal aangiften. Voor de volledige Vlaamse Rand verkrijgen we een bedrag van €32.755, wat opnieuw hoger is dan het cijfer voor het Vlaamse Gewest (€28.022), maar ook hoger ligt dan het gemiddelde voor de provincie Vlaams-Brabant

²⁸ Steunpunt Sociale Planning (2010). *Dossier Minderheden in Vlaams-Brabant*, provincie Vlaams-Brabant, 104-112.

²⁹ De fiscale statistiek van de inkomens wordt opgesteld op basis van de aangiften in de personenbelastingen. Het gaat daarbij telkens om de inkomens van het jaar voorafgaand aan het aanslagjaar. Het totale netto belastbaar inkomen bestaat uit alle netto-inkomsten min de aftrekbare uitgaven. Het geheel van netto-inkomsten is de som van alle netto-inkomsten uit de categorieën inkomsten van onroerende goederen, inkomsten en opbrengsten van roerende goederen en kapitalen, beroepsinkomsten en diverse inkomsten.

(€31.823). Tussen 2000 en 2008 was er een toename van €3.284 of 11,1%. Net als bij het gemiddeld inkomen per inwoner, ligt ook het gemiddeld inkomen per aangifte hoger in de faciliteitengemeenten (€35.813) dan in de niet-faciliteitengemeenten (€32.155). Koplopers in de faciliteitengemeenten zijn Wezembeek-Oppem (€38.717), Sint-Genesius-Rode (€38.644) en Kraainem (€38.661). In de niet-faciliteitengemeenten is er slechts één gemeente met een gemiddeld inkomen per aangifte boven de €38.000, namelijk Tervuren (€38.028).

We kunnen verder een onderscheid maken naar **type van aangiften**. We onderscheiden in deze studie enerzijds aangiften kleiner dan €10.000 en anderzijds aangiften hoger dan €50.000. In de Vlaamse Rand werden er in 2008 37.121 **aangiften kleiner dan €10.000** geregistreerd. Dit is 16,9% van alle aangiften. Ter vergelijking kan gemeld worden dat het percentage voor het Vlaamse Gewest 15,9% en voor de provincie Vlaams-Brabant 15,7% is. Er zijn relatief veel lagere aangiften (ten opzichte van het totaal aantal aangiften) te noteren in Wezembeek-Oppem (21,3%), Kraainem (21,2%) en Linkebeek (20,2%). In absolute aantallen spant Dilbeek de kroon met 3.706 aangiften lager dan €10.000, gevolgd door Vilvoorde (3.691) en Grimbergen (3.062). Aan de andere zijde van het financiële spectrum bevinden zich de **aangiften die hoger liggen dan €50.000**. 17,5% van alle aangiften in de 19 gemeenten zijn hoger dan €50.000. Dit percentage ligt boven het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest (12,8%) en de provincie Vlaams-Brabant (17,0%). Gemeenten met relatief veel inwoners die behoren tot de hogere inkomensklassen zijn Wezembeek-Oppem (22,9%), Overijse (22,1%), Tervuren (21,8%), Kraainem (21,1%), Meise (21,1%) en Sint-Genesius-Rode (21,0%). De hogere aangiften zijn minder aanwezig in Drogenbos (10,1%), Vilvoorde (12,8%) en Machelen (12,9%). In Kraainem en Wezembeek-Oppem wonen dus zowel relatief veel armere als rijkere personen. Tussen 2001 en 2008 steeg in de Randgemeenten de fractie aangiften lager dan €10.000 met 64,6% en de fractie hoger dan €50.000 met 44,5%.

Het aantal **leefloontrekkers**³⁰ in de Vlaamse Rand bleef in 2010 onder het Vlaamse gemiddelde (3,2 per duizend inwoners tegenover 4,1). Volgens de gegevens van de Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie, scoort Vlaams-Brabant het best met een cijfer van 2,9. Indien we de evolutie van het aantal leefloners bekijken (2000–2010), merken we op dat in het Vlaamse Gewest het aantal leefloners eerder beperkt steeg (van 3,9 in 2000 tot 4,1 in 2010). Enkel in 2009 en 2010 (crisis!) steeg het percentage leefloners relatief sterk. In de Vlaamse Rand was er een zeer sterke stijging waar te nemen tussen 2000 en 2010 van 2 leefloners per 1000 inwoners tot 3,2 leefloners per 1000

³⁰ Het leefloon is een financiële tegemoetkoming aan minvermogenden in België. In 1974 werd het recht op een bestaansminimum ofwel gewaarborgd inkomen ingevoerd. Op 26 mei 2002 werd dit herdoopt in leefloon bij de "wet betreffende het recht op maatschappelijke integratie". Wie aanklopt bij het OCMW krijgt een pakket aangeboden, bestaande uit een job en/of een leefloon, al dan niet samen met een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI). De cliënt krijgt via een integratiecontract kansen om uit de armoede te geraken en zich in te schakelen in de samenleving. Iedere meerderjarige EU-burger, statenloze of erkend vluchteling komt in aanmerking voor het leefloon. Ook minderjarigen (ontvoegd door huwelijk) of minderjarig ongehuwd met één of meer kinderen ten laste, of minderjarig en zwanger met zijn werkelijke verblijfplaats in België komt in aanmerking. Voor vreemdelingen wordt samengewerkt met het Lokaal Opvang Initiatief (LOI) dat in de werking van het OCMW is geïntegreerd. Andere basisvoorwaarden zijn: onvoldoende bestaansmiddelen hebben, niet in staat zijn deze door 'werkwiligheid', 'eigen inspanningen' of 'op een andere wijze' te verwerven. Concreet gaat het om personen die geen werklozensteun ontvangen (omdat ze niet meer in orde zijn met de sociale zekerheid, zoals een zelfstandige in moeilijkheden), die geen onroerend goed of groot kapitaal bezitten, die via de uitputtingsprocedure van de sociale zekerheid geen recht hebben op mindervaliditeit (IVT-it) en die geen onderhoudsgeld krijgen.

inwoners. Op gemeentelijk vlak zijn er slechts 3 gemeenten die tijdens deze periode een daling kenden: Drogenbos (van 5,5 naar 5,0), Hoeilaart (van 2,9 naar 1,7) en Meise (van 1,5 naar 1,4). Een opmerkelijke stijging constateren we in Machelen (van 1,6 naar 5,0: +3,4). Gemeenten met een laag aantal leefloontrekkenden zijn Overijse (1,1), Meise (1,4), Tervuren en Hoeilaart (beide 1,7). Van de faciliteitengemeenten laat Linkebeek het laagste cijfer noteren (2,1). De leefloonproblematiek tekent zich het meest uitgesproken af in Merchtem (5,1), Machelen en Drogenbos (beide 5,0).

Een andere indicator voor de financiële situatie van de inwoners vormt het **percentage kansarme gezinnen**. Hiervoor doen we een beroep op de databank van Kind & Gezin³¹. Op het niveau van het Vlaamse Gewest was er een beperkte toename tussen 2001 en 2005, om vanaf 2006 (6,4%) te stijgen tot 7,8% in 2009. Binnen de Vlaamse Rand ligt dit percentage beduidend lager (4,5%). Extreem lage cijfers constateren we binnen de cluster van de faciliteitengemeenten en voornamelijk in Wezembeek-Oppem en Drogenbos, waar zelfs de grens van 2,5% niet bereikt wordt (respectievelijk 2,3% en 2,4%). Hetzelfde kan gezegd worden voor volgende niet-faciliteitengemeenten: Meise (1,9%), Hoeilaart (2,2%) en Grimbergen (2,3%). Een hoge graad kansarme gezinnen vinden we terug in Machelen (8,2%) en Beersel (7,9%).

4. Onderwijs

4.1 *Nederlandstalig onderwijs en ook Franstalig basisonderwijs in de faciliteitengemeenten*

In de Vlaamse Rand is een breed onderwijsaanbod voorhanden³². Net zoals overal in Vlaanderen zijn in de Vlaamse Rand scholen uit het officiële onderwijsnet en uit het vrije onderwijsnet te vinden. In de zes faciliteitengemeenten wordt naast **Nederlandstalig onderwijs ook Franstalig onderwijs** aangeboden in basisscholen, dit is enkel toegankelijk voor inwoners van de faciliteitengemeenten die het Frans als thuistaal hebben. **Nederlandstalige scholen** in de Vlaamse Rand krijgen steeds meer anderstalige leerlingen over de vloer. Een toenemend aantal anderstalige ouders beseft immers dat kennis van het Nederlands voor hun kinderen een sterke troef is. Klasjes met veel anderstalige leerlingen krijgen extra ondersteuning van de Vlaamse overheid en de provincie Vlaams-Brabant. Specifieke aandacht gaat naar kinderen die door een asielaanvraag, gezinshereniging of een verhuizing in Vlaanderen terechtkomen. Deze jongeren kennen meestal onvoldoende Nederlands om in het reguliere onderwijs te stappen. Daarom richt de Vlaamse overheid in het basis- en secundair onderwijs onthaalklassen in. Daarin worden anderstalige nieuwkomers een jaar lang intensief klaargestoomd voor het reguliere onderwijs. In de hele

³¹ Volgens Kind en Gezin is kansarmoede 'een toestand waarbij mensen beknot worden in hun kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk hooggewaarde goederen, zoals onderwijs, arbeid, huisvesting. Het gaat hierbij niet om een eenmalig feit, maar om een duurzame toestand die zich voordoet op verschillende terreinen, zowel materiële als immateriële'. Uit deze definitie werden zes toetsingscriteria afgeleid. Op basis hiervan wordt nagegaan of een gezin al dan niet als kansarm wordt beschouwd.

³² Cel Coördinatie Vlaamse Rand (2011). *Onderwijs in de Vlaamse Rand*, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, Brussel.

Vlaamse Rand krijgen Nederlandstalige basisscholen bovendien extra lestijden taalvaardigheid van de Vlaamse Gemeenschap. Extra leerkrachten helpen de kinderen om Nederlands te leren en te gebruiken. Dat moet de integratie van anderstalige leerlingen bevorderen, hun taalachterstand wegwerken en taalvaardigheid aankweken. Daarnaast geeft de provincie Vlaams-Brabant de Nederlandstalige secundaire scholen ook ondersteuning op maat voor hun taalonderwijs. Het schoolteam wordt intensief begeleid om in hun school op de beste manier taalvaardigheid aan te leren.

Wat het **Franstalig basisonderwijs** betreft, steunen we ons op cijfergegevens van het Departement Onderwijs³³ van de Vlaamse Gemeenschap. Meer dan de helft van de leerlingen die naar school gaan in één van de zes faciliteitengemeenten, gaat naar een Nederlandstalige school. Zowel voor het kleuter- als het lager onderwijs bedroeg het aandeel van het Nederlandstalig onderwijs in 2010 ongeveer 56,4%. Dit aandeel is gestegen sinds 2002 (54,6%). Wommel en Sint-Genesius-Rode tellen in verhouding het meeste Nederlandstalige leerlingen, Wezembeek-Oppem het minste³⁴. Het aantal leerlingen in het Franstalig onderwijs kent de laatste jaren een grillig patroon, waarbij 2004 een piekjaar was met 2.811 leerlingen. In 2010 waren er 2.778 leerlingen ingeschreven. Wezembeek-Oppem telt het hoogste aantal scholieren (778), gevolgd door Wommel en Sint-Genesius-Rode (661 en 650 leerlingen). Drogenbos bengelt onderaan met 174 scholieren in het Franstalig onderwijs.

4.2 Alle onderwijstypen aanwezig

In de tabellen wordt dieper ingegaan op het aanbod naar type van onderwijs: kleuteronderwijs, lager onderwijs (gewoon en buitengewoon), secundair onderwijs (1ste graad, ASO, BSO, TSO) en deeltijds kunstonderwijs.

Het Nederlandstalig basisonderwijs in de Vlaamse Rand floreert. Het aantal leerlingen stijgt constant en groeide tussen 2002 en 2011 met 7,9%, terwijl we in Vlaanderen een daling vaststellen (demografisch effect) met 8,7%. Vooral het kleuteronderwijs zit in de Vlaamse Rand in de lift met een groei van 19,7% over de periode 2001-2011.

In de 19 gemeenten samen lopen 13.608 kinderen in het gewoon en buitengewoon **kleuteronderwijs** school. Dit komt overeen met ongeveer 5% van de schoolgaande kleuters in het Vlaamse Gewest. Het aantal kende een gestage groei van 11.368 in 2001 tot 13.608 in 2011. Ongeveer 90% hiervan loopt school in de niet-faciliteitengemeenten. Enkel in Linkebeek, Wezembeek-Oppem, Meise en Merchtem daalde, in vergelijking met 2001, het aantal kleuters op school. De grootste bezetting aan kleuters vinden we in Vilvoorde (1.720) en Dilbeek (1.443).

In 2010 werd de kaap van 20.000 leerlingen in het **lager onderwijs** in de Vlaamse Rand bereikt. Ondertussen zijn er in 2011 20.483 leerlingen die lager onderwijs volgen in de Vlaamse Rand. Dit is een stijging met 8,9% ten opzichte van 2002 terwijl er voor de provincie Vlaams-Brabant eerder

³³ Dit is exclusief het buitengewoon onderwijs van het type 5. De cijfers zijn naar de gemeente waar de instelling (hoofdzetel) zich bevindt, niet naar de afzonderlijke vestigingsplaatsen.

³⁴ Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*, SVR-Rapport 2009/5, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, 89.

sprake is van een status quo en in het Vlaamse Gewest tot 2010 een daling werd opgetekend (respectievelijk 0,4% en -8,7%). 88,7% van de leerlingen in het gewoon en buitengewoon lager onderwijs gaat naar school in de niet-faciliteitengemeenten. Vilvoorde heeft een belangrijk aanbod aan onderwijs, er volgen meer dan 2.500 leerlingen lager onderwijs (2.582). Dilbeek volgt met 2.483 lagere schoolkinderen. Dit is meer dan het totaal lagereschoolkinderen in het Nederlandstalig onderwijs in de faciliteitengemeenten (2.316). Ongeveer 7% van de leerlingen in het basisonderwijs in de Vlaamse Rand woont in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest³⁵. Dit percentage kent een constante, doch geleidelijke stijging.

In 2011 gaan 4.678 leerlingen naar het **Algemeen Secundair Onderwijs (ASO)** in de Vlaamse Rand. Sinds 2002 is er jaar na jaar een geleidelijke toename van het aantal leerlingen (evolutie 2002-2011: +25,7%). In het Vlaamse Gewest werd in 2008 een piek opgetekend (113.904), waarna het aantal jaar na jaar licht daalde. In de provincie Vlaams-Brabant werd de kaap van 19.000 scholieren in 2010 bereikt. In 7 van de 19 gemeenten wordt de ASO-richting niet geprogrammeerd met name in Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Hoeilaart, Machelen, Meise en Sint-Pieters-Leeuw. In Grimbergen werd sinds 2004 van start gegaan met ASO, met een globaal stijgend succes (346 leerlingen in 2011). In Dilbeek zijn de meeste ASO-leerlingen ingeschreven (731), gevolgd door Vilvoorde (684) en Wezembeek-Oppem (667). 12,6% van alle leerlingen in het secundair onderwijs in de Rand wonen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (waar dit nog maar 10,8% was in 1998)³⁶.

Slechts een kleine 2.000 leerlingen volgen binnen de Vlaamse Rand de richting **BeroepsSecundair Onderwijs (BSO)**. Sinds 2005 stijgt het aantal ingeschrevenen. In het Vlaamse Gewest was 2009 een topjaar met 61.382 leerlingen. Slechts in 2 faciliteitengemeenten (Sint-Genesius-Rode en Wemmel) en 7 niet-faciliteitengemeenten (Asse, Dilbeek, Merchtem, Overijse, Tervuren, Vilvoorde en Zaventem) wordt BSO aangeboden. 95% van alle leerlingen lopen school in de niet-faciliteitengemeenten. In Vilvoorde is 39% van alle BSO-leerlingen terug te vinden (769 leerlingen).

Geïnteresseerden in het **Technisch Secundair Onderwijs (TSO)** kunnen terecht in 9 van de 19 gemeenten van de Vlaamse Rand. In totaal zijn er 3.255 leerlingen op de schoolbanken terug te vinden. Met uitzondering van het jaar 2006 zijn er jaar na jaar meer jongeren die voor deze studieoptie kiezen. TSO is vooral gelokaliseerd in Vilvoorde (772 leerlingen), Merchtem (627 leerlingen) en Dilbeek (546 leerlingen). In Sint-Genesius-Rode is men pas in 2008 van start gegaan met de een TSO-aanbod (met ondertussen 54 leerlingen).

Het **Deeltijds Kunstonderwijs** zit in de Vlaamse Rand duidelijk in de lift: waar er in 2001 nog maar 6.691 scholieren kozen voor deze onderwijsrichting, is het aantal in 2010 reeds gestegen naar 9.606 scholieren (+43,6%). Ter vergelijking: over eenzelfde periode steeg dit aantal in het Vlaamse Gewest met 27,2% (2010: 173.527) en in de provincie Vlaams-Brabant met 43,4% (2010:

³⁵ Janssens, W., (2011). *Coördinatieplatform VSGB - luik onderwijs*, Departement Onderwijs en Vorming strategische beleidsondersteuning, Brussel, 16 mei 2011.

³⁶ Janssens, W., (2011). *Coördinatieplatform VSGB - luik onderwijs*, Departement Onderwijs en Vorming strategische beleidsondersteuning, Brussel, 16 mei 2011.

27.012). 35,6% van de leerlingen die deeltijds kustonderwijs volgen in de provincie Vlaams-Brabant lopen school in de Vlaamse Rand. Enkel in Drogenbos en in Machelen zijn er geen mogelijkheden om deze studierichting te volgen. Dit is sinds 2008 wel mogelijk in Kraainem (met beperkt succes). Het Deeltijds Kunstonderwijs is goed uitgebouwd in Asse (1.234 scholieren), Overijse (1.203 scholieren) en in Grimbergen (1.157 scholieren).

Ten slotte wordt de **schoolse vertraging** nagegaan. Schoolse vertraging of schoolse achterstand is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen van hetzelfde geboortjaar. Schoolse vertraging is niet noodzakelijk een gevolg van zittenblijven, maar kan ook veroorzaakt worden door ziekte, atypische studieovergangen, sociale aspecten,... In de Vlaamse Rand merken we dat er de jongste jaren een gestage toename van de schoolse vertraging optreedt in het lager onderwijs. Waar dit in 2002 nog maar 11,7% was, is het ondertussen gestegen. Daarmee is deze parameter op hetzelfde niveau van het Vlaamse Gewest gekomen, waar er in het verleden steeds een lagere score werd genoteerd. Het gemiddelde voor de 19 gemeenten bedraagt 15,5%. In de niet-faciliteitengemeenten is de schoolse vertraging hoger (16,2%) en lager in de faciliteitengemeenten (9,7%). Drogenbos kent een schoolse achterstand van 19,3%. Verder treffen we hoge scores aan in Vilvoorde (30,3%) en Machelen (24,9%). Een uitermate beperkte schoolvertraging wordt vastgesteld in Hoeilaart (5,5%) en Wezembeek-Oppeem met 5,8%.

In het ASO is deze variabele minder uitgesproken (14,5), maar nog iets hoger dan in het Vlaamse Gewest (12,2%) en de provincie Vlaams-Brabant (12,3%). Enkel Wemmel springt in negatieve zin uit de band, met een schoolse vertraging van 54,6%.

De schoolse vertraging is vooral een probleem binnen het BSO: de gemiddelde schoolse vertraging loopt hier op tot 65,2% (Vlaams Gewest: 60,6% en de provincie Vlaams-Brabant: 61,9%). Er is geen uitgesproken verschil tussen de cijfers in de faciliteitengemeenten (64,8%) en de niet-faciliteitengemeenten (65,2%). In Vilvoorde (73,1%) en Wemmel (68,8%) noteren we zeer hoge aandelen.

De schoolse vertraging in het Technisch Secundair Onderwijs bedraagt in de Vlaamse Rand 44,65% (opnieuw hoger dan de vergelijkbare resultaten in het Vlaamse Gewest en de provincie, respectievelijk 38,1% en 40,7%). De gemeente Wemmel steekt met kop en schouder boven de andere gemeenten uit, met een schoolachterstand van 74,2%. Ook in Vilvoorde en Tervuren liggen de waarden boven de 50 (respectievelijk 50,4% en 50,3%). De laagste score voor schoolse vertraging in het TSO vinden we in de gemeente Merchtem (26,0%).

5. Cultuur, Welzijn en Sport

5.1 Ruim aanbod aan cultuur

14 van de 62 **erkende cultuurcentra** in Vlaanderen bevinden zich in de provincie Vlaams-Brabant. 6 van de 14 Vlaams-Brabantse cultuurcentra liggen in de Vlaamse Rand en onthaalden bijna

300.000 deelnemers³⁷. Hiermee hebben ze een aandeel van bijna 10% in de deelnemers van cultuurcentra, terwijl het aandeel in de bevolking van inwoners van de Vlaamse Rand slecht 6,5% is. We tellen 10 gemeenschapscentra onder het beheer van de vzw De Rand.

5.2 Niet overal Nederlandstalige bibliotheken

In de faciliteitengemeenten Drogenbos, Linkebeek en Kraainem is er geen **officiële bibliotheek** die voldoet aan het decreet lokaal cultuurbeleid. Soms zijn er wel lokale initiatieven vanuit de Nederlandstalige cultuurgemeenschap. De erkenning van de bibliotheek van Wezembeek-Oppem is sinds 1998 geschorst, omdat ze niet voldeed aan de vereisten met betrekking tot het aandeel Nederlandstalige werken³⁸. In de faciliteitengemeenten zijn enkel openbare bibliotheken erkend in Sint-Genesius-Rode en in Wemmel.

In 2010 werden er, volgens het Bibliotheek Informatie- en Oplvolgingssysteem (BIOS), 69.567 leners geregistreerd in de bibliotheken in de Vlaamse Rand. Tussen 2006 en 2010 daalde dit aantal met 6,1%. Ook op Vlaams niveau is er de jongste jaren een neergaande trend. Dit is niet het geval in de provincie Vlaams-Brabant, behalve voor het jaar 2010. Waar in 2006 de bibliotheek van Wemmel meer leners telde dan deze in Sint-Genesius-Rode (3.035 ten opzichte van 2.904), is de situatie in 2010 veranderd (Sint-Genesius-Rode 2.814 en Wemmel 2.642 leners). Dilbeek heeft de kaap van 10.000 leners overtroffen (10.681 ontleners).

Wanneer we het **aantal leners ten opzichte van de totale bevolking** onderzoeken, stellen we vast dat in het Vlaamse Gewest in 2009 ongeveer één op de vier inwoners een bezoek bracht aan een bibliotheek. Dit cijfer ligt in de provincie Vlaams-Brabant (21,0%) en in de Vlaamse Rand (17,2%) lager. De laagste bibliotheekparticipatie vinden we in de faciliteitengemeenten Wemmel en Sint-Genesius-Rode, met respectievelijk 17,4% en 15,6%. In de niet-faciliteitengemeenten ontlenen de inwoners vaker boeken bij de bibliotheek. Ongeveer 1/5de van de inwoners bezoekt eenmaal per jaar de bibliotheek. Slechts één gemeente kent een participatiegraad die hoger ligt dan in het Vlaamse Gewest, met name Dilbeek met 26,7%. Bibliotheekbezoeken zijn ook in trek in Hoeilaart (21,7%).

5.3 Woonzorg minder goed uitgebouwd

Woonzorg omvat zowel de zorg die zorgbehoevenden krijgen om in hun natuurlijke thuismilieu te kunnen blijven of ernaar terug te keren (thuiszorg), als de zorg die in een thuisvervangend milieu aan ouderen geboden wordt (ouderenzorg). Voorbeelden van (semi)residentiële ouderen-

³⁷ De culturele en gemeenschapscentra zijn : Asse (Zellik) c.c. Den Horinck, Beersel c.c. de Meent, Dilbeek c.c. Westrand, Meise g.c. De Muze, Grimbergen c.c. Strombeek-Bever, Hoeilaart g.c. Felix Sohie, Kraainem g.c. De Lijsterbes, Linkebeek g.c. De Moelie, Overijse c.c. Den Blank, Overijse-Jezus-Eik g.c. De Bosuil, Sint-Genesius-Rode g.c. De Boesdaalhoeve, Sint-Pieters-Leeuw g.c. Coloma, Tervuren g.c. Tervuren, Vilvoorde c.c. Het Bolwerk, Wemmel g.c. De Zandloper, Wezembeek-Oppem g.c. De Kam.

³⁸ Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*, SVR-Rapport 2009/5, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, 22.

voorzieningen zijn rusthuizen, dagverzorgingscentra, centra voor kortverblijf en serviceflats³⁹. Van de 65-plussers die collectief wonen, is volgens een studie van de werkgroep Indicatoren NAPIncl (2006) 76% gedomicilieerd in een rusthuis of een RVT en 10% in een verzorgingsinstelling⁴⁰.

Het aanbod aan **residentiële voorzieningen voor ouderen** is in de Vlaamse Rand minder goed uitgebouwd dan in de rest van het Vlaamse Gewest⁴¹. Per 1.000 vijfenzestigplussers zijn er in het Vlaamse Gewest 57,9 plaatsen in **rusthuizen** beschikbaar. In de Randgemeenten bedraagt dit cijfer 53,3 net als in de provincie Vlaams-Brabant. In totaal zijn er volgens het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid in de Vlaamse Rand in 2011 3.732 erkende plaatsen in rusthuizen voorhanden. Dit is een beperkte stijging met 5,5% ten opzichte van het jaar 2000. Voor het volledige Vlaamse Gewest bedroeg de stijging over eenzelfde periode 14,9% en voor de provincie maar liefst 25,3%. 84% van de erkende plaatsen bevindt zich in de niet-faciliteitengemeenten. Er is een jaarlijkse daling vast te stellen in de faciliteitengemeenten (van 738 in 2000 naar 597 in 2011 of -19,1%). Enkel in Linkebeek en Wemmel was er een toename. In de faciliteitengemeenten is Wemmel koploper met 163 plaatsen. Enkel de gemeente Dilbeek beschikt over meer dan 500 erkende plaatsen (575 of 18,4% van alle plaatsen in de niet-faciliteitengemeenten of haast evenveel als in de faciliteitengemeenten samen). De evolutie van het aantal erkende plaatsen is tussen 2000 en 2011 sterk positief in Grimbergen (+54,0%) en Vilvoorde (+38,8%).

Eén van de evaluatiecriteria voor het verkrijgen van een voorafgaande vergunning, is voldoende ruimte in het **programma**, zowel in de betreffende gemeente als in de overeenstemmende regio⁴². De programmatie is een weergave van de demografische ontwikkeling en leeftijdsstructuur in het betrokken gebied. Als de programmacijfers een stuk boven het aantal erkende plaatsen ligt, wijst dit op een tekort aan voorzieningen voor de daar wonende bevolking. In het Vlaamse Gewest zijn er 31,5% minder erkende plaatsen dan nodig zijn volgens de programmatie, voor de Vlaamse Rand is de afstand nog groter met name 47,2%.

Het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid beschikt eveneens over gegevens over **serviceflats**⁴³. Deze komen anno 2011 nog niet in alle randgemeenten voor. Drogenbos, Hoeilaart, Kraainem, Linkebeek, Wemmel en Wezembeek-Oppem beschikken nog steeds niet over een aanbod aan

³⁹ De zorgbehoefte wordt bepaald via de programmatie. Op basis van het verwacht aantal ouderen en de gebruikskans, wordt nagegaan hoeveel plaatsen er binnen vijf jaar moeten zijn. Men houdt hierbij rekening met de doorlooptijd voor de realisatie van de voorzieningen.

⁴⁰ Werkgroep Indicatoren NAPIncl. (2006). *Belgisch strategisch verslag inzake sociale bescherming en sociale inclusie*. Indicatoren ter ondersteuning van het domein 'sociale insluiting' en het 'overkoepelend domein' van het Nationaal Rapport inzake strategieën voor sociale insluiting en sociale bescherming.

⁴¹ Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*, SVR-Rapport 2009/5, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, 16.

⁴² Het woonzorgdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten houden een belangrijke wijziging in voor de programmaticijfers van de woonzorgcentra. Met ingang van 1 januari 2010 werden de programmaticijfers voor de woonzorgcentra, de centra voor kortverblijf en de dagverzorgingscentra berekend op de leeftijdscohorten vanaf 65 jaar. Vroeger was dat vanaf 60 jaar (voor de rusthuizen) en vanaf 18 jaar (voor de dagverzorgingscentra en centra voor kortverblijf).

⁴³ Een serviceflat vormt een combinatie van zelfstandig wonen met (permanente) ondersteuning en zorg op maat. Het is dus gericht op een oudere (+60) of een ouder koppel dat door een beroep te doen op thuiszorg en de permanentiedienst die een groep van serviceflats biedt, zelfstandig kan blijven wonen. Zo'n flat heeft minstens een leefruimte, een keuken, een slaapkamer, een toilet en een badkamer. De woning is aangepast en veilig: er zijn nauwelijks trappen, er is een oproepsysteem om hulp in te roepen. Men kan er ook een beroep doen op gemeenschappelijke diensten, zoals poets hulp, warme maaltijden of thuisverpleging. Er zijn ook gemeenschappelijke ruimtes waar men de andere bewoners kan ontmoeten. (Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid).

serviceflats. Het aantal plaatsen ligt laag in vergelijking met het Vlaamse Gewest en de provincie. De Randgemeenten tellen 6,4 plaatsen in serviceflats per duizend senioren. In het Vlaamse Gewest gaat het gemiddeld om bijna 12 plaatsen. In totaal scoort de Rand met een realisatiegraad van 24,0% ook op dit vlak een stuk minder dan in geheel Vlaanderen (40,7%). In Vlaams-Brabant bevindt het cijfer zich tussen deze twee uitersten⁴⁴. Sinds 2000 steeg het aantal erkende serviceflats in het Vlaamse Gewest en de provincie Vlaams-Brabant met de helft, terwijl er in de Vlaamse Rand een groei was van slechts 13,5 %. In heel wat gemeenten van de Vlaamse Rand bleef het cijfer tussen 2000 en 2011 trouwens status quo, namelijk in Asse (36), Beersel (30), Dilbeek (95), Machelen (22), Overijse (14), Sint-Pieters-Leeuw (15) en Tervuren (5). In Grimbergen was er zelfs een daling (-24). De grootste aanwas is voor de rekening van Zaventem: waar er in 2000 nog maar 12 erkende serviceflats waren, steeg dit aantal tot 51.

De **programmeringcijfers voor de serviceflats** liggen over heel de lijn aanzienlijk hoger dan het aantal erkende plaatsen. In het Vlaamse Gewest ligt dit 235,5% hoger, in de provincie Vlaams-Brabant 298,2% en voor de Rand is dit maar liefst 454,2%. De grootste discrepantie tussen de erkende plaatsen en de programmeringmogelijkheden treedt op in Tervuren (5 ten opzichte van 103 of 4,9%), Sint-Pieters-Leeuw (15 ten opzichte van 164 of 9,1%), Overijse (14 ten opzichte van 127 of 11,0%), Vilvoorde (25 ten opzichte van 173 of 14,5%), Grimbergen (33 ten opzichte van 184 of 17,9%) en Zaventem (36 ten opzichte van 139 of 25,9%). Er zijn 315 plaatsen geprogrammeerd in gemeenten waar er momenteel geen enkele erkende plaats bestaat.

Daarnaast kunnen er ook **centra voor kortverblijf** erkend worden⁴⁵. Die zijn in de Vlaamse Rand weinig aanwezig. In totaal zijn er volgens de gegevens van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid slechts 30 erkende plaatsen terwijl het programma er 159 toelaat. Concreet zijn er erkende plaatsen voor kortverblijf in Asse (3), Merchtem (3), Meise (4), Sint-Pieters-Leeuw (5), Sint-Genesius-Rode (enige faciliteitengemeente met 6 plaatsen) en Grimbergen (9). Enkel in Sint-Genesius-Rode stemt het erkende aantal plaatsen overeen met de programmatie. Waar er in 2005 slechts 17 plaatsen erkend en 154 plaatsen geprogrammeerd waren binnen de Vlaamse Rand, steeg dit cijfer tot 30 en 159 in 2010. Op Vlaams en provinciaal vlak werd een constante stijging genoteerd.

Een **dagverzorgingscentrum (DVC)** maakt meestal deel uit van een woonzorgcentrum. De centra worden erkend door het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid. Een DVC biedt opvang en verzorging overdag aan ouderen. Het centrum neemt tijdelijk de opvang en zorg over van de mensen die normaal thuis voor deze zorg instaan (mantelzorgers of thuisverplegers). Al wie 65 of ouder is, kan terecht in een DVC. Tot voor kort was er in de Vlaamse Rand enkel een

⁴⁴ Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*, SVR-Rapport 2009/5, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, 17.

⁴⁵ Een centrum voor kortverblijf (CVK) biedt tijdelijk verzorging en opvang aan ouderen. Als oudere verblijft men er dag en nacht of alleen 's nachts. Men kan er verblijven voor een periode van maximaal 60 opeenvolgende dagen en maximaal 90 dagen per jaar. Ze zijn verbonden aan een woonzorgcentrum, soms ook aan een centrum voor herstelverblijf. Ze worden erkend door het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid. Het centrum voor kortverblijf is een tussenschakel tussen thuis blijven wonen met thuisverzorging en een permanent verblijf in een assistentiewoning of woonzorgcentrum.

dagverzorgingscentrum in Dilbeek, maar sinds 2009 zijn er ook erkende plaatsen in Tervuren. De dienstverlening in het dagverzorgingscentrum van het OCMW van Dilbeek werkt regionaal, maar inwoners uit Dilbeek krijgen voorrang. Er kunnen tijdens weekdays 15 gebruikers terecht. Aan de rand van het Zoniënwoud ligt het seniorencentrum "Zoniën", een nieuw en modern woon- en zorgcentrum. Het wordt beheerd door het OCMW van Tervuren. Er is onder andere een dagverzorgingscentrum voor 15 bezoekers. De realisatiegraad van het programma in de Randgemeenten bedraagt minder dan 20%. De hoogste programmatiecijfers zijn voor Dilbeek (19) en Grimbergen (16). In het Vlaamse Gewest is de helft van het programma gerealiseerd en in de provincie 37,0%.

We gaan hierna dieper in op de mantelzorg en de thuiszorg.

Mantelzorg⁴⁶ is de hulp die familie of vrienden aan een zorgbehoevende bieden. De provincie Vlaams-Brabant moedigt initiatieven voor mantelzorgers aan met projectsubsidies. In de afgelopen jaren gingen die naar: een tv-spot over mantelzorg, bevordering van de gemeentelijke mantelzorgpremie en een informatiebrochure voor mantelzorgers die te maken hebben met een ziekenhuisopname. In 2011 worden projecten gesteund die de elektronische berichtgeving en uitwisseling mogelijk maken⁴⁷.

De belangrijkste vormen van **thuiszorg**⁴⁸ zijn: verpleging, kraamzorg, huishoudelijke verzorging en persoonlijke verzorging, gespecialiseerde verzorging/verpleging. Eind 20ste eeuw werden in Vlaanderen verschillende regionale overlegorganen of 'SIT' (= SamenwerkingsInitiatief Thuiszorg) opgericht met de belangrijkste thuiszorgactoren waaronder ook huisartsen. Hun werking wordt zoveel mogelijk op elkaar afgestemd en zo wordt de lokale thuiszorg voortdurend geëvalueerd en geoptimaliseerd. Sinds enkele jaren kunnen personen met een handicap die vanwege het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap een persoonlijke-assistentiebudget (PAB) ontvangen, de door henzelf samengestelde thuiszorg financieren. Inzake thuiszorg is er in veel streken een wachtlijst aanwezig. Verder is er de zorgverzekering. Deze wordt georganiseerd door zorgkassen (onafhankelijke instanties of organen aangesloten bij een mutualiteit/ziekenfonds of het OCMW) als aanvulling op de invaliditeitsuitkeringen van het RIZIV (= RijksInstituut voor Ziekte- en InvaliditeitsVerzekering dat de mutualiteiten of ziekenfondsen in België overkoepelt) en de financiële tegemoetkomingen vanwege de Belgische Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid aan bejaarden met een zorgproblematiek en personen met een handicap.

In totaal waren er in 2010 137.395 gerechtigden voor een **premie van de zorgverzekering voor mantel- en thuiszorg**⁴⁹. Dit is een stijging met 67,2% ten opzichte van 2003. Voor de provincie Vlaams-Brabant en voor de Vlaamse Rand is dit respectievelijk een stijging met 72,3% en 63,5%. De

⁴⁶ Mantelzorg is de zorg voor chronisch zieken, gehandicapten en hulpbehoevenden door naasten: familieleden, vrienden, kennissen en burens. Kenmerkend is de reeds bestaande persoonlijke band tussen de mantelzorger en zijn of haar naaste. Daarnaast gaat het om langdurige zorg die onbetaald is. De zorgverzekering geeft sinds 1 januari 2003 een forfaitaire vergoeding per maand voor de niet-medische kosten van mantelzorg en thuiszorg (130 euro). Sinds 1 september 2006 is ook voor inwoners van Brussel de vergoeding forfaitair.

⁴⁷ Cel Ouderen en Thuiszorg, provincie Vlaams-Brabant.

⁴⁸ Thuiszorg is verzorging en verpleging die bij cliënten thuis wordt geleverd. De thuiszorg behoort tot de extramurale gezondheidszorg of eerstelijnsgezondheidszorg. Ze levert verschillende soorten dienstverlening.

⁴⁹ Steunende op de gegevens van de Vlaamse Zorgverzekering.

groei in de 19 gemeenten is dus opmerkelijk lager (van 2.548 gerechtigden in 2003 tot 4.167 gerechtigden in 2010). Dilbeek en Asse tellen meer dan 400 gerechtigden op mantel- of thuiszorg (559 en 479 behoeftigen). Tussen 2003 en 2010 manifesteerden er zich sterke stijgingen in Linkebeek (+105,9%), Wezembeek-Oppem (+100%) en Dilbeek (+88,2%). Daarnaast zijn er in het jaar 2010 3.884 gerechtigden voor een **premie voor residentiële zorg**. Dit is een toename met 1926 eenheden ten aanzien van het jaar 2003 (of +98,4%). Gemeenten die bovenaan de lijst staan, zijn Dilbeek (505 gerechtigden in 2010) en Grimbergen (472 gerechtigden in 2010). Minder dan 100 gerechtigden waren er in 2010 in Kraainem (62), Wezembeek-Oppem (74), Linkebeek (78) en Hoeilaart (95).

Ten slotte is er nog de **gezinszorg**. Gezinszorg is de basiszorg die noodzakelijk is opdat zorgbehoevende personen (fysiek, psychisch en/of sociaal) thuis kunnen blijven wonen. Deze zorg wordt aangeboden in de vorm van persoonsverzorging, huishoudelijke hulp en schoonmaakhulp, alsook de daarmee verband houdende algemene psychosociale en pedagogische ondersteuning. Het aantal gepresteerde uren gezinszorg per inwoner in de Rand bedraagt iets minder dan de helft van het Vlaamse gemiddelde (113,3 uren per inwoner ten opzichte van 243,1 voor het Vlaamse Gewest, cijfers 2009). Het cijfer van de provincie Vlaams-Brabant als geheel (205,9) benadert het Vlaamse Gewest, alhoewel het nog een stukje lager ligt. In Asse en Merchtem werden respectievelijk 208,7 en 228,6 uren gezinszorg per inwoner opgetekend. Een gering aantal gepresteerde uren noteren we in Linkebeek (43,6) en Grimbergen met 70,9 uren/inwoner.

5.4 Voldoende voorschoolse kinderopvang in meeste gemeenten

Op het vlak van de **kinderopvang** kan een onderscheid gemaakt worden tussen voorschoolse kinderopvang⁵⁰ en buitenschoolse kinderopvang.

Hiervoor kan een beroep gedaan worden op de "Osiris"-databank (Opvang Service In Realtime Informatie). Osiris is een centraal operationeel informatiesysteem rond het kinderopvangaanbod en heeft onder meer tot doel informatie aan te reiken met betrekking tot elke voorziening die kinderen opvangt. Osiris wordt gevoed door informatie komende vanuit de opvangvoorzieningen zelf. Er worden verschillende voorzieningstypes onderscheiden naargelang de soort opvang die er wordt verleend.

- De dienst voor onthaalouders (DVO): opvang in gezinsverband, georganiseerd vanuit een dienst met een erkenning van en gesubsidieerd door Kind en Gezin. Elke onthaalouder kan maximaal 8 kinderen gelijktijdig opvangen en gemiddeld 4 voltijds.
- Een kinderdagverblijf (KDV): opvang in groepsverband, met een erkenning van en gesubsidieerd door Kind en Gezin. Er zijn twee soorten kinderdagverblijven. Enerzijds de crèches, die voorzien in voorschoolse opvang van kinderen. Ze hebben een minimumcapaciteit van 23 plaatsen. Anderzijds bestaat er een beperkt aantal peuterspeelweelden

⁵⁰ Op initiatief van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin keurde de Vlaamse Regering op 6 mei 2011 het voorontwerp van het kaderdecreet voorschoolse kinderopvang goed. Dit voorontwerp bevat de grote lijnen en de principes waaraan de Vlaamse kinderopvang voor 0- tot 3-jarigen in de toekomst moet voldoen. Het decreet plant stapsgewijs voldoende, toegankelijke, betaalbare, kwaliteitsvolle en leefbare kinderopvang.

voor kinderen vanaf 18 maanden. Peutertuinen hebben een minimumcapaciteit van 20 plaatsen.

- Buitenschoolse opvang verbonden aan een kinderdagverblijf (BOKDV): sommige kinderdagverblijven hebben een bijkomend aanbod van buitenschoolse kinderopvang in aparte lokalen. De kinderen die opgevangen worden zijn ouder (kleuters en lagere schoolkinderen).
- Initiatief voor buitenschoolse opvang (IBO): opvang in groepsverband, specifiek en exclusief gericht op buitenschoolse opvang van kinderen uit de basisschool. Ze hebben een minimumcapaciteit van 21 plaatsen en kunnen hun werking op verschillende vestigingsplaatsen organiseren. Deze vestigingsplaatsen hebben een minimumcapaciteit van 8 plaatsen.
- Zelfstandige onthaalouder: opvang in gezinsverband, tot 7 kinderen. Een zelfstandige onthaalouder kan zowel niet-schoolgaande als schoolgaande kinderen opvangen.
- Een minicrèche: opvang in groepsverband, met een capaciteit van 8 tot 22 plaatsen. Ze bieden zowel opvang voor niet-schoolgaande kinderen, als opvang voor schoolgaande kinderen uit het basisonderwijs.
- Een zelfstandig kinderdagverblijf: opvang in groepsverband, met een capaciteit van minstens 23 plaatsen. Ze bieden zowel opvang voor niet-schoolgaande kinderen, als opvang voor schoolgaande kinderen uit het basisonderwijs.

In totaal waren er anno 2010 in de Vlaamse Rand 206 **voorzieningen voor voorschoolse kinderopvang** die door Kind & Gezin worden opgevolgd⁵¹. Dit is een lichte daling ten opzichte van het jaar 2009 (210 voorzieningen). In de 19 gemeenten zijn er opvangfaciliteiten voorhanden. Ongeveer 3/4de is gelokaliseerd in de niet-faciliteitengemeenten, met als koploper Zaventem met 20 voorzieningen. Bij de faciliteitengemeenten is dit Wemmel met 16 voorzieningen. Beperkte mogelijkheden zijn er in Linkebeek (3), Drogenbos (4) en Machelen (5).

Het aanbod aan **buitenschoolse kinderopvang** is een stuk geringer: slecht 10 voorzieningen voor de 19 gemeenten. Er zijn geen voorzieningen binnen de Kind & Gezin-werking in de faciliteitengemeenten. Deze 10 plaatsen zijn gespreid over alle niet-faciliteitengemeenten, waarbij enkel Asse en Beersel meer dan één voorziening tellen (telkens 3). In het Vlaamse Gewest zijn er in het totaal slechts 376 voorzieningen beschikbaar.

Naast het aantal voorzieningen kan er ook een beeld geschetst worden van het **aantal opvanglocaties**⁵². Dit ligt in de lijn van het aantal voorzieningen, maar de aantallen zijn omvangrijker. In de Vlaamse Rand zijn er 440 opvanglocaties voor voorschoolse kinderopvang en 13 plaatsen voor buitenschoolse kinderopvang (gegevens eerste kwartaal 2010). Ten aanzien van

⁵¹ Het aantal voorzieningen geeft het aantal diensten weer waarvan het secretariaatsadres gevestigd is in de betreffende gemeente.

⁵² Het aantal opvanglocaties geeft het verschillend aantal adresplaatsen aan waar er door de voorziening opvang wordt verleend. Een initiatief voor buitenschoolse opvang kan bijvoorbeeld per voorziening meerdere opvanglocaties hebben. Voor diensten voor onthaalouders betreft het aantal opvanglocaties, het totaal aantal onthaalouders die wonen en werken in het betrokken geografisch gebied (gemeente, provincie, arrondissement).

het jaar 2009 betekent dit voor de voorschoolse kinderopvang zowel op het niveau van de Rand, de provincie als op Vlaams vlak een (beperkte) daling. Het aantal opvangplaatsen voor de buitenschoolse opvang gaat er daarentegen zowel op het niveau van het Vlaamse Gewest als binnen de provincie Vlaams-Brabant op vooruit (respectievelijk +12 en +2 plaatsen). Ten aanzien van 2009 is er in de Vlaamse Rand een daling met 1 opvangplaats. Iets meer dan 85% van de opvangplaatsen voor voorschoolse opvang binnen de Osiris-databank is te lokaliseren in de niet-faciliteitengemeenten (voor de buitenschoolse opvang zijn alle plaatsen gesitueerd in de niet-faciliteitengemeenten). Aangaande de voorschoolse opvang voert Grimbergen het lijstje aan met 46 opvanglocaties, gevolgd door Vilvoorde met 45 plaatsen. Sint-Genesius-Rode spant de kroon bij de andere Randgemeenten met 20 plaatsen. Linkebeek en Drogenbos bengelen onderaan met achtereenvolgens 4 en 3 plaatsen.

Verder kan ook de **capaciteit van de voor- en buitenschoolse opvang** onderzocht worden⁵³. In het Vlaamse Gewest zijn er in totaal een 80.000 individuele opvangplaatsen voorhanden, terwijl dit in de provincie Vlaams-Brabant neerkomt op een goede 7.300. Voor alle gemeenten binnen het onderzoeksgebied loopt het cijfer op tot 4.682 plaatsen (of 0,8% meer dan het voorgaande jaar 2009): 83,6% in de niet-faciliteitengemeenten en 16,4% in de rest van de Vlaamse Rand. In absolute termen komen de meeste opvangplaatsen met betrekking tot de voorschoolse opvang voor in Zaventem (541) en Vilvoorde (490). Voor de faciliteitengemeenten zijn dit Sint-Genesius-Rode en Wemmel met 246 en 241 plaatsen. De opvangcapaciteit is laag in Linkebeek (19 plaatsen) en Wezembeek-Oppem (73 plaatsen). In de Vlaamse Rand bedraagt de opvangcapaciteit voor kinderen nog geen duizend eenheden (936 in 2010).

Tot slot is het belangrijk ook een overzicht te verschaffen van het aantal plaatsen per 100 kinderen (0 tot 3 jaar) in de voorschoolse en buitenschoolse opvang⁵⁴, evenals de effectieve aanwezigheid⁵⁵ van de kinderen binnen de voorschoolse en buitenschoolse kinderopvang. Opnieuw doen we hiervoor een beroep op de cijfers van Kind & Gezin.

De meest recente data van het eerste kwartaal van 2010. Voor het Vlaamse Gewest bedraagt het **gemiddeld aantal plaatsen per 100 kinderen van 0 tot 3 jaar in de voorschoolse kinderopvang** 36,59. In de provincie Vlaams-Brabant ligt dit cijfer een stuk lager, namelijk 20,93, terwijl het gemiddelde voor de Vlaamse Rand dan weer hoger ligt, namelijk 37,04. We merken een opvallend onderscheid op tussen de faciliteitengemeenten en de rest: voor de faciliteitengemeenten is dit 33,68, waar de niet-faciliteitengemeenten gemiddeld 38,60 laten noteren. Opmerkelijk zijn de zeer lage gemiddelden voor Linkebeek (17,27), Beersel (17,75) en Wezembeek-Oppem (18,76). In volgende gemeenten zijn er meer dan 50 plaatsen per 100 kinderen tussen 0 en 3 jaar in de voorschoolse kinderopvang: Meise (56,63), Zaventem (53,37) Hoeilaart (52,16) en Wemmel (50,85).

⁵³ De capaciteit geeft het totaal aantal plaatsen van de voorziening aan.

⁵⁴ Het aantal plaatsen wordt gerelateerd aan het totaal aantal kinderen aanwezig in de gemeente op 01/01 (bron: de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie). Het aantal plaatsen tijdens kwartaal I, II en III van een kalenderjaar (bijvoorbeeld 2010) per 100 kinderen wordt telkens berekend op het aantal kinderen aanwezig in de gemeente op 01/01 van het voorgaande kalenderjaar (bijvoorbeeld 2009).

⁵⁵ Een aanwezig kind is volgens Kind & Gezin een kind dat in de week waarin 1 februari valt minstens één keer effectief aanwezig was in de opvang (naar analogie van de telling van de schoolpopulatie op 1 februari).

Wanneer we de **effectieve aanwezigheid van kinderen in de voorschoolse kinderopvang** analyseren, zien we een ander beeld. In totaal zijn er binnen de Vlaamse Rand 4.213 kinderen die gedurende het eerste kwartaal van 2010 aanwezig waren in de voorschoolse kinderopvang. Dit is ongeveer 66% van het geheel van de provincie Vlaams-Brabant. Het overgrote deel aanwezige kinderen is terug te brengen naar de niet-faciliteitengemeenten (circa 83%). In absolute cijfers zijn Vilvoorde (477), Zaventem (440) en Asse (412) koplopers. Sint-Genesius-Rode spant de kroon onder de faciliteitengemeenten met 235 aanwezige kinderen in de voorschoolse kinderopvang. Van de buitenschoolse kinderopvang zijn er enkel cijfers voor een aantal niet-faciliteitengemeenten voorhanden.

6. Ruimtegebruik en Wonen

6.1 Ruimtegebruik is verstedelijkt

De Vlaamse Rand is de afgelopen jaren in snel tempo verstedelijkt. Naarmate Brussel uitgroeide tot de politieke en administratieve hoofdstad van Europa, kwamen er zich wegens de aantrekkelijke leefomgeving en de nabijheid van Brussel, steeds meer personen en gezinnen (onder andere buitenlandse ambtenaren en kaderleden) in de Rand vestigen. Die nieuwe randstedelingen blijven georiënteerd op Brussel: ze werken er, proeven er van het culturele leven en zoeken er ontspanning. De verstedelijking heeft de regio enerzijds welvaart gebracht en haar opener, internationaler en kosmopolitisch gemaakt. Anderzijds komt de leefbaarheid van deze landelijke en groene Vlaamse dorpen in het gedrag.

Als tegengewicht ten aanzien van de sterke verstedelijking van de Vlaamse Rand, werd het Breugelproject geïnitieerd. Met het Breugelproject wil de Vlaamse overheid de groene eilandjes aan elkaar schakelen tot groene netwerken. In het westen ontstaat zo een aaneengesloten structuur van bos, natuur, park en landbouw, acht kilometer lang en 275 ha groot. Ze begint in Lennik, in de domeinen Gaasbeek-Groenenberg en loopt door de valleien van Laarbeek, Molenbeek en Pede tot het park- en natuurgebied in Dilbeek. In het zuiden en oosten wordt de groene zone tussen de Zenne en het Zoniënwoud uitgebreid, zodat een geheel van ongeveer 25 km lang ontstaat. Het Zoniënwoud trekt de groene structuur door tot in Tervuren. In het noorden koopt de Vlaamse overheid in de regio Grimbergen-Vilvoorde gronden aan om ze te bebossen en zo de groene gordel te sluiten.

Om te beginnen gaan we dieper in op de mate waarin de Vlaamse Rand bebouwd is⁵⁶. Hiervoor doen we beroep op gegevens van ADSEI. Het Vlaamse Gewest is anno 2011 voor 18,4% van de **totale oppervlakte bebouwd**. In de provincie Vlaams-Brabant is dit iets hoger, namelijk 19,3%. In de Vlaamse Rand is meer dan een vierde van de totale oppervlakte bebouwd (26,9%). Dit

⁵⁶ Onder bebouwde oppervlakte verstaan we appartementsgebouwen, buildings, huizen, boerderijen, fabrieken, opslagruimtes, kantoorgebouwen, handelsinrichtingen, openbare gebouwen, gebouwen voor nutsvoorzieningen, gebouwen voor maatschappelijk welzijn en gezondheid, gebouwen voor onderwijs en cultuur, voor erediensten, voor recreatie en sport,...

benadrukt de sterke verstedelijkingsdruk die op deze zone rust. In één gemeente is zelfs meer dan de helft van de oppervlakte bebouwd, namelijk in Drogenbos (52,5%)! Dit is al het geval sinds 2003. Ook andere faciliteitengemeenten zoals Wezembeek-Oppem en Kraainem laten hoge waarden noteren (47,3% en 45,6%). In de niet-faciliteitengemeenten is de bebouwingsgraad minder extreem, maar ook hoger dan die van het Vlaamse Gewest of de provincie Vlaams-Brabant. Gemiddeld bedraagt deze 25,6% (en in de faciliteitengemeenten maar liefst 37,8%). Relatief landelijke gemeenten zijn Merchtem (20,0%), Meise (20,2%), Sint-Pieters-Leeuw (21,5%), Tervuren (21,8%) en Asse (21,9%). Meer dan de helft van de bebouwde oppervlakte in de faciliteitengemeenten Sint-Genesius-Rode (67,8%), Linkebeek (63,2%), Wezembeek-Oppem (62,3%), Kraainem (57,9%) en Wemmel (54,3%) wordt ingenomen door woongebied. In Drogenbos is er een relatief sterke aanwezigheid van nijverheid en handel. Recreatie is dan weer in oppervlaktenormen goed vertegenwoordigd in Kraainem en Linkebeek. Ook bij de niet-faciliteitengemeenten wordt in de meeste gemeenten de bebouwde oppervlakte voor meer dan de helft ingenomen door wonen, met uitschieters Hoeilaart (63,7%) en Tervuren (62,5%). De woonfunctie binnen de bebouwde ruimte is dan weer relatief beperkt aanwezig in Machelen (17,8%), Vilvoorde (28,9%) en Zaventem (28,4%). De nijverheid scoort hoog in Vilvoorde (16,8%), Machelen (14,7%) en Sint-Pieters-Leeuw (14,5%). In Zaventem en Machelen neemt de handel veel ruimte in (8,5% en 7,3%). Recreatie is sterk vertegenwoordigd in Tervuren (19,4%). Tussen 2000 en 2011 was de relatieve stijging van het aandeel bebouwde oppervlakte het grootst in de faciliteitengemeenten Wezembeek-Oppem (+5,7%) en Drogenbos (+5,3%) en in de niet-faciliteitengemeenten Merchtem (+4,5%) en Overijse (+4,3%).

6.2 Bodemverontreiniging op industriegronden

OVAM stelt informatie over de **bodemverontreiniging** ter beschikking. Vanaf 2003 wordt de oppervlakte te saneren grond en de oppervlakte grond waar meer maatregelen nodig zijn weergegeven, alsook het aandeel ten opzichte van de totale oppervlakte van de gemeente. In de eerste plaats wordt onderzocht wat het gewicht is van **de te saneren industriegrond ten opzichte van het totaal van de te saneren grond**. Op het niveau van het Vlaamse Gewest is ongeveer drie vierde van de te saneren gronden industriegrond. Voor de Vlaamse Rand ligt deze verhouding op 65,6/34,4. Sinds het begin van de statistieken in 2003 bleef het percentage in het Vlaamse Gewest ongeveer gelijk. Dit kan niet gezegd worden voor de Vlaamse Rand. In 2003 waren nog vier vijfde van de te saneren gronden bedrijventerreinen. Sanering van vervuilde industriegrond is enkel in 12 gemeenten van de Rand nodig. In Drogenbos heeft haast alle te saneren grond een industriële bestemming terwijl in Asse (21,5%) en Merchtem dit slechts een fractie is. In Beersel (sanering van de voormalige stortplaats) en Dilbeek is het dan weer half/half. Een tweede indicator is de **oppervlakte te saneren industriegrond ten aanzien van de totale oppervlakte aanwezige industrie**. We merken op dat de gemiddelde vervuilingsgraad van de industriegronden ten opzichte van alle industriële gronden, hoger is in de Vlaamse Rand (14,2%) dan in het Vlaamse Gewest (9,3%) en in de provincie Vlaams-Brabant (11,7%). Gemeenten waar relatief grote bodemsaneringswerken nodig zijn, zijn Zaventem (30,1%), Drogenbos (22,6%), Vilvoorde (17,6%) en Machelen (14,2%). Het gaat onder meer over de saneringsprojecten Carcoke,

Vilvoorde-Watersite, de verouderde bedrijvensite Vilvoorde-Machelen (in het kader van de brownfield aanpak), de Biolux-site van Machelen,...⁵⁷

6.3 Grillig patroon in verkoop van vastgoed

In wat volgt, wordt de verkoop van onroerende goederen onder de loep genomen. We doen een beroep op de ADSEI-statistieken over het **aantal transacties inzake de verkoop van onroerende goederen**. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen de verkoop van gewone woonhuizen, van appartementen, flats en studio's en van villa's, bungalows en landhuizen. In het jaar 2010 werden er in de Vlaamse Rand 2.170 gewone woonhuizen verkocht, 1.308 appartementen, flats en studio's en 1.010 villa's, bungalows en landhuizen. Procentueel komt dit neer op 48,4%, 29,1% en 22,5%. Het aantal transacties in de vastgoedsector vertoont een grillig patroon: tussen 2000 en 2010 daalde de verkoop met 0,7% voor de gewone woonhuizen (met een piek in het jaar 2005 met 2.322 afgesloten verkopen en een dal in 2004 met 1.793 transacties). De verkoop van appartementen, flats en studio's steeg dan weer met 53,5% (met een piek van 1.323 transacties in 2008 en een dieptepunt in 2001 met 816 verkopen), de verkoop van villa's, bungalows en landhuizen nam toe met 25%. In dezelfde periode daalde/steeg de verkoop van de respectievelijke categorieën van onroerende goederen in het Vlaamse Gewest met -2,1%, +51,8% en +102,0%.

Op gemeentelijk vlak werden de meeste transacties voor gewone woonhuizen afgesloten in Vilvoorde (313) voor de niet-faciliteitengemeenten en Wemmel (86) voor de faciliteitengemeenten. Binnen de categorie appartementen, flats en studio's voert Zaventem de lijst aan met 191 verkopen en Wemmel onder de faciliteitengemeenten (45). In relatieve termen was er een sterke stijging in Machelen (van 13 transacties in 2000 tot 71 in 2010) en Merchtem (van 24 verkopen in 2000 tot 89 in 2010). De toename was het meest uitgesproken in Zaventem (van 80 in 2000 naar 191 in 2010). Anderzijds was er een gevoelige daling in Wemmel (van 72 in 2000 naar 45 in 2010). Finaal kan gesteld worden dat de meeste verkopen van villa's, bungalows en landhuizen in de gemeente Overijse voorkomen (142), gevolgd door Sint-Genesius-Rode (114) en Dilbeek (108).

Het aantal **transacties van bouwgronden** kende de laatste jaren sterke fluctuaties. Op Vlaams vlak was er in 2000 een piek (16.324 transacties), om dan vervolgens te dalen tot 2003 (12.299 transacties) en terug toe te nemen tot 2005 (16.323 verkopen), waarna er een vermindering optrad tijdens de crisisjaren 2008 en 2009 (11.784 en 10.718 transacties). Ondertussen normaliseert de situatie zich en noteren we voor 2010 wederom meer transacties, namelijk 12.321. Een gelijkaardige trend merken we voor de Vlaamse Rand, maar het herstel was in 2010 nog niet ingetreden. In de Vlaamse Rand waren er in 2010 slechts 462 verkopen, wat het laagste cijfer is van het afgelopen decennium en de vierde opeenvolgende keer dat er een neerwaartse

⁵⁷ Enkele acties passen onder andere in het START-project ('*Strategisch Actieplan voor de Reconversie en Tewerkstelling*') van de Vlaamse Regering, waarbij de sociaal-economische ontwikkeling van de luchthavenregio nieuwe impulsen krijgt. Eén van de deelprojecten hierbij is het project "Ruimte voor bedrijfsvestigingen" met onder andere de opmaak van een Masterplan voor de regio Vilvoorde-Machelen. Daarnaast stuurt het START-project ook aan op een versnelling van het ambtshalve optreden van de OVAM binnen de zone Vilvoorde-Machelen.

trend merkbaar was. Ten opzichte van 2000 was er in 2010 een daling met 53,6% (ter vergelijking bij het Vlaamse Gewest: -24,5%).

Deze evolutie is het meest uitgesproken bij de niet-faciliteitengemeenten (daling van 871 naar 393 transacties of -54,8%). De meeste bouwgronden worden verkocht in Sint-Pieters-Leeuw (56), Asse (49) en Grimbergen (46). Onderaan bengelen Drogenbos (2) en Linkebeek (3). Gemiddeld werden er in 2010 per faciliteitengemeente 11,5 en per niet-faciliteitengemeente 30,2 bouwpercelen verkocht.

6.4 Dure vastgoedmarkt

Naast het aantal transacties kennen we op basis van de ADSEI-statistieken ook de gemiddelde prijs per transactie. 2010 was een historisch topjaar met een gemiddelde prijs per **transactie voor gewone woonhuizen** van een kwart miljoen euro. Dit is een stijging met maar liefst 124% sinds 2000! Eenzelfde conclusie trekken we voor het Vlaamse Gewest, waar er gedurende het laatste decennium een constante toename van de gemiddelde verkoopprijs is, met een gemiddelde prijs per transactie van €192.175 in 2010 (of +127%!).

De duurste Randgemeente inzake de gewone woonhuizen is Kraainem, waar men gemiddeld €366.613 moet neertellen voor een woonhuis. Daarna volgen Wezembeek-Oppem (€324.406), Tervuren (€316.737) en Linkebeek (€312.710). De 'goedkoopste' woonhuizen kunnen gevonden worden in Sint-Pieters-Leeuw (€216.468), Sint-Genesius-Rode (€218.212) en Vilvoorde (€222.658). In de faciliteitengemeenten liggen de prijzen hoger (€286.384) dan in de niet-faciliteitengemeenten (€243.095).

De sterkste toename op gemeentelijk vlak tekent zich over de laatste elf jaar af in Kraainem (+180%). De stijging was het minst uitgesproken in Sint-Genesius-Rode, maar nog steeds een verdubbeling van de gemiddelde prijs ten opzichte van het jaar 2000 (van €109.347 naar €218.212).

Ook in de cluster van **appartementen, flats en studio's** is de groei van de gemiddelde prijs aanzienlijk, maar minder uitgesproken dan bij de gewone woonhuizen. Voor €200.000 kan men een appartement, flat of studio kopen in de Vlaamse Rand. Dit is 117% meer dan het bedrag dat in 2000 moest op tafel gelegd worden. In de faciliteitengemeenten is de prijs over het laatste decennium ongeveer verdubbeld. In de niet-faciliteitengemeenten is dit nog een stuk meer, namelijk +136,8%. In Tervuren moeten potentiële kopers van appartementen, flats en studio's het diepst in de geldbeurs tasten: in 2010 bedroeg de gemiddelde prijs €295.689. Asse is het goedkoopste met €166.133. Een opmerkelijke prijsgroei valt op te merken in Beersel en Tervuren (respectievelijk +257,6% en +255,5%).

Anderzijds zijn, in vergelijking met de vorige categorieën, de gemiddelde verkoopprijzen voor **villa's, bungalows en landhuizen** minder nadrukkelijk gestegen. Opnieuw merken we dat de gemiddelde prijs (€452.587) een stuk boven die van de provincie Vlaams-Brabant (€374.555) en het Vlaamse Gewest (€340.546) gesitueerd is. Enkel in 2009 was er door de crisis een lichte

terugval te registreren, maar in 2010 steeg de gemiddelde prijs alweer. Opnieuw zijn de prijzen in de faciliteitengemeenten een stuk boven die van de niet-faciliteitengemeenten gesitueerd. Er is een gemiddeld verschil van ongeveer €200.000 (€599.028 ten opzichte van €406.944). Net als bij de gewone woonhuizen is bij de cluster villa's, bungalows en landhuizen de gemeente Kraainem de duurste, met een gemiddelde verkoopprijs van €686.738. Aan de andere zijde van de prijscurve staat Machelen met €337.364. Linkebeek is de gemeente met de grootse prijsverschuiving tussen 2000 en 2010: van €224.736 in 2000 naar €448.237 in 2010.

Tot slot analyseren we de tabel over de **gemiddelde verkoopprijs van bouwgrond** in euro. In 2010 daalde de gemiddelde verkoopprijs van de bouwgronden in de Vlaamse Rand met €16.275 ten opzichte van 2009, wat een recordjaar was (met €194.716). In de faciliteitengemeenten bedroeg de gemiddelde prijs in 2010 €229.024 en in de andere Randgemeenten €169.560. De hoogste prijs moest betaald worden in Kraainem (€296.621), gevolgd door Tervuren (€294.586). De prijs van de bouwgrond in de goedkoopste gemeenten in de Vlaamse Rand schommelt van net geen €100.000 (in Zaventem €98.091) over €133.575 in Vilvoorde naar €141.237 in Asse en €142.736 in Meise. De meest opmerkelijke toename in de bouwgrondprijs constateren we in Dilbeek: van €63.506 in 2000 tot €224.245 in 2010. Even opmerkelijk is dan weer de prijsstabiliteit tussen beide referentiedata in Zaventem: van €91.784 naar €98.061. Wel zijn er zeer grote fluctuaties waar te nemen.

De **gemiddelde prijs van de bouwgrond per m²** voor 2010 was in de Vlaamse Rand €211 (Vlaams Gewest: €155 en de provincie Vlaams-Brabant: €172). De hoogste prijs/m² staat op naam van de gemeente Kraainem: €541/m². Enkel in Sint-Pieters-Leeuw en Vilvoorde ligt de prijs nog onder de 150 euro (achtereenvolgens €136 en €143). In Beersel nam de gemiddelde prijs/m² van de bouwgrond toe van €56/m² in 2000 tot €247/m² in 2010. De minst uitgesproken stijging valt te noteren in Vilvoorde: van €83/m² naar 143/m².

6.5 *Grillig verloop van aantal vergunningen, vooral appartementen en renovatie*

We besteden nu aandacht aan het aantal **afgeleverde bouwvergunningen**⁵⁸, zowel voor nieuwbouw⁵⁹ als voor renovatie⁶⁰. Om te beginnen wat duiding over het aantal bouwvergunningen

⁵⁸ Bouwvergunning: een plan voor de bouw, verbouwing of afbraak van een woongebouw voor wiens uitvoering een vergunning werd uitgereikt krachtens een bouwreglementering.

⁵⁹ Nieuwbouw: het gebouw is volledig nieuw, al dan niet gelegen op een plaats waar reeds vroeger werd gebouwd.

⁶⁰ Verbouwing/renovatie: de gedeeltelijke heropbouw en de eigenlijke verbouwingen.

Onder gedeeltelijke heropbouw verstaat men de werken waarbij een belangrijk gedeelte van het oorspronkelijke gebouw wordt gebruikt.

De eigenlijke verbouwingen zijn wijzigingen die aangebracht worden aan de binnen- of buitenbouw. De wijzigingen aan de buitenbouw kunnen herstelde uitbreidingen van het hoofdgebouw omvatten, op voorwaarde dat het kleine gebouwen zijn (garage, bergplaats, enzovoort met of zonder annexwoning die op hetzelfde stuk grond zijn opgericht). In de statistiek wordt slechts rekening gehouden met de verbouwingen:

- bewoonbare oppervlakte (opp. bestemd voor huisvesting) wijzigt (toename of afname) met 10 m² of meer;
- totale oppervlakte wijzigt (toename of afname) met 10 m² of meer;
- bestemming van het gebouw wijzigt;
- aantal woningen in het gebouw wijzigt - aantal garages wijzigt.

De verbouwingen die geen enkele van voorgenoemde wijziging met zich brengen, worden niet in de statistiek opgenomen (bijvoorbeeld veranderingen aan gevel, bouw of afbraak van een scheidingsmuur, verbreding van een deur, een venster, enzovoort).

voor nieuwe, residentiële gebouwen⁶¹. Het verloop van het aantal bouwvergunningen kent de laatste jaren in het Vlaamse Gewest in het algemeen en in de Vlaamse Rand een grillig verloop. In 2005 werden er in de Vlaamse Rand 1.743 bouwvergunningen voor residentiële gebouwen afgeleverd, wat een piekjaar was. Het laagste aantal noteerde men in het jaar 2001 met 1.126 vergunningen. In 2010 werden er 1.206 vergunningen uitgereikt, wat een daling was met 23,5% ten opzichte van 2009. 87,6% van alle bouwvergunningen werd door de gemeentebesturen uit de niet-faciliteitengemeenten afgeleverd. De meeste stedenbouwkundige vergunningen voor residentiële nieuwbouw werden in 2010 getekend in Vilvoorde (114), Dilbeek (109), Merchtem (101) en Tervuren (100). Er werd slechts een beperkt aantal vergunningen verleend in Drogenbos (5) en Kraainem (10).

In de Vlaamse Rand werden er in 2010 606 bouwvergunningen voor residentiële **nieuwbouwflats** ondertekend. 2007 was een topjaar met 925 afgeleverde vergunningen, dieptepunt was dan weer 2001 met een cijfer van 460. In absolute aantallen vallen voornamelijk de gemeenten Vilvoorde en Merchtem op, met 82 en 74 uitgereikte vergunningen. Minder dan 10 nieuwe vergunningen voor residentiële nieuwbouwflats waren er in Drogenbos (geen), Kraainem (3), Zaventem (6), Overijse (9) en Linkebeek (9).

De volgende categorie behelst de **residentiële nieuwbouw met 1 woning**. Voor 600 residentiële nieuwe gebouwen met 1 woning werden er in 2010 stedenbouwkundige vergunningen afgeleverd, waarvan 74 in de faciliteiten- en 526 in de niet-faciliteitengemeenten. 2009 was in volle crisis een dieptepunt met 583 bouwvergunningen, tegenover het hoogste aantal van het afgelopen decennium: 838 in 2005. In de provincie Vlaams-Brabant werden er ongeveer 2.500 bouwvergunningen goedgekeurd. Met 28 bouwvergunningen voor residentiële nieuwe gebouwen met één woning is Sint-Genesius-Rode koploper onder de faciliteitengemeenten. Bij de rest van de gemeenten is dit Dilbeek met 64 goedkeuringen. Slechts twee gemeenten hebben het afgelopen decennium gedurende een bepaald jaar meer dan 100 bouwvergunningen afgegeven, namelijk Dilbeek (126 in 2000 en 203 in 2002) en Grimbergen (107 in 2005).

De **totale bewoonbare oppervlakte** waarvoor er een nieuwbouwvergunning werd verstrekt, bedroeg 130.948 m². Dit is het laagste cijfer van de afgelopen 10 jaar. Zelfs in het economisch moeilijk jaar 2009 werd voor een bewoonbare oppervlakte van 158.182 m² een vergunning toegekend. 2005 was een topjaar met 184.060 m². Op gemeentelijk vlak zijn er slechts twee gemeenten die meer dan 10.000 m² bewoonbare oppervlakte in nieuwbouwwoningen noteerden, namelijk Dilbeek (12.557 m²) en Grimbergen (10.313 m²). Wie de bouwkosten wil reduceren, opteert meer en meer zowel vanuit het oogpunt kostprijs als vanuit een tijdmanagementaspect voor een kleiner bouwperceel. Zo blijkt uit de statistiek dat er voor het jaar 2010 een verkleining in de gemiddelde oppervlakte van het bouwperceel is.

⁶¹ Residentieel: in residentiële gebouwen moet meer dan 50% van de totale oppervlakte bestemd zijn voor huisvesting.

Los van de nieuwe residentiële gebouwen zijn er ook de **nieuwe niet-residentiële gebouwen**. In deze gebouwen is minder dan 50% van de totale oppervlakte bestemd voor huisvesting. In totaal zijn er binnen de Vlaamse Rand slechts 78 dergelijke gebouwen aanwezig (anno 2010), met een volume van 1.111.562 m³. Het gemiddeld volume per gebouw bedraagt 14.125 m³. In het Vlaamse Gewest ligt dit gemiddeld volume een stuk lager, namelijk 9.572 m³ (wat in de lijn ligt van het gemiddelde in de provincie Vlaams-Brabant: 9.537 m³). De grootste oppervlaktes op gemeentelijk vlak vinden we terug in Sint-Pieters-Leeuw met 343.836 m³ of een goede 30% van de globale niet-residentiële nieuwbouwooppervlakte van de niet-faciliteitengemeenten (een stijging met 170,4% ten opzichte van 2009). Ook Dilbeek (239.319 m³) en Machelen (213.125 m³) scoren hoog.

In het kader van een duurzaam stedelijk beleid is het ook noodzakelijk aan **renovatie** te doen. Hierdoor kunnen oudere woningen in een nieuw kleedje worden gestopt, kunnen stadkankers opgesmukt worden zonder dat hun eigenheid verloren gaat. Zowel door de Vlaamse overheid als door de lokale overheden worden er premies ter beschikking gesteld die het financiële kostenplaatje van verbouwingen een stuk draaglijker maken (stadherwaarderingspremie, isolatiepremie, ...). Ook wordt er sneller overgegaan tot renovatie van woningen wanneer het woonpatrimonium beperkt is en het bouwen van een nieuwe woning zeer duur blijkt te zijn. Dit is zeker het geval in de Vlaamse Rand. Dit merken we al bij de eerste indicator.

In 2010 werden er meer dan 1.000 verbouwingsvergunningen toegestaan, wat een stuk meer is dan het aantal vergunningen voor nieuwe residentiële gebouwen (1.077 ten opzichte van 707). Dit is verschillend met de situatie in het Vlaamse Gewest, waar er meer nieuwbouwwergunningen waren dan renovatievergunningen (18.818 ten opzichte van 18.170). Ook in de provincie is renovatie belangrijker dan nieuwbouw. Enkel in Grimbergen werden er meer dan 100 stedenbouwkundige vergunningen voor renovatie door het College bekrachtigd (120 in 2010). Ook onder de niet-residentiële renovatiedossiers merken we eenzelfde situatie. Asse staat op de eerste plaats met 21 renovatiedossiers voor niet-residentiële gebouwen.

6.6 Beperkt aanbod aan sociale huisvesting

In regio's waar de bouwgrond schaars is, het aantal nieuwbouwwoningen beperkt en het private woonpatrimonium niet zeer uitgebreid, zou de **sociale huisvesting** voor kwetsbare doelgroepen soelaas kunnen bieden. Er wordt in de statistieken van de VMSW⁶² een onderscheid gemaakt tussen appartementen en woonhuizen. Per type van woonst wordt er verder gedetailleerd naar sociale verhuringen, leegstand en andere verhuringen.

Om te beginnen een woordje uitleg over de **sociale verhuring van appartementen**. Dit cijfer is in de Vlaamse Rand de laatste jaren relatief stabiel: van 3.226 in 2002 naar 3.352 in 2010 (+3,9%), met als uitschieter 2007 met 3.445 verhuurde appartementen. Op het niveau van het Vlaamse Gewest was deze toename groter, namelijk +10,7%. De provincie nam een tussenpositie in met

⁶² Binnen de sociale huisvestingssector staat de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW) onder meer in voor de ondersteuning en begeleiding van alle sociale huisvestingsprojecten die gebouwd worden door de 113 lokale sociale huisvestingsmaatschappijen.

+6,0%. Meer dan de helft van de sociale huurappartementen in de faciliteitengemeenten is voor rekening van de gemeente Wezembeek-Oppem, met 214 op de 413 appartementen. Het leeuwendeel van de verhuurde appartementen binnen de sociale huisvesting ligt in de niet-faciliteitengemeenten. In 2010 werden er in totaal 2.939 sociale appartementen verhuurd door de sociale huisvestingssector. Gemeenten die meer dan 500 sociale huurappartementen via de SHM in hun portefeuille hebben, zijn Vilvoorde (668) en Sint-Pieters-Leeuw (506).

In 2010 waren er 392 **leegstaande appartementen in de sociale huisvestingssector** aanwezig in de Vlaamse Rand, waarvan maar liefst 210 in Vilvoorde. Daarnaast konden nog eens 108 andere verhuringen opgetekend worden, waarvan 64 in Tervuren. Het totale bestand voor appartementen op de sociale huisvestingsmarkt in de Vlaamse Rand komt op 3.852 eenheden, waarvan een kleine duizend in Tervuren. Een zeer beperkt woonaanbod in dit segment is aanwezig in Linkebeek (geen), Wemmel (4), Overijse (22), Sint-Genesius-Rode (40) en Merchtem (48). Globaal is er een constante maar geleidelijke stijging van het aantal appartementen binnen de sociale huisvesting te merken.

Naast de appartementen zijn er cijferreeksen beschikbaar over de **woonhuizen binnen het patrimonium van de sociale huisvesting**. Voor de gehele Vlaamse Rand komt het totale cijfer op 3.050 in 2010 (sociale verhuringen + leegstand + andere verhuringen). Dit getal ligt onder dat van de appartementen. De gemeente met de meeste woonhuizen binnen de sociale huisvesting is Vilvoorde met 750 eenheden. Faciliteitengemeente Wezembeek-Oppem staat vooraan binnen zijn groep met 153 van de 269 sociale woonhuizen.

Totaal zijn er dus 2.757 sociale verhuringen, 240 leegstaande woonhuizen en 53 andere verhuringen in de Vlaamse Rand (2010). Opmerkelijk is dat het aantal woonhuizen op de sociale huisvestingsmarkt stelselmatig daalt, van 2.956 in 2002 naar 2.757 in 2010 (-6,7%). Dit in tegenstelling tot de cijfers voor het Vlaamse Gewest, waar er tot 2009 een constante toename waar te nemen is. Vilvoorde staat opnieuw op de eerste plaats met 646 woonhuizen die binnen de sociale huisvestingssector verhuurd worden. Dit is ook het geval voor de leegstaande woonhuizen: de helft bevindt zich binnen het territorium van de gemeente Vilvoorde, of 104 op 201. 42 van de 53 andere verhuringen van woonhuizen binnen de sociale huisvesting waren dan weer voor rekening van de gemeente Tervuren.

Uit de bijgevoegde tabellen kan duidelijk geconcludeerd worden dat er nood is aan bijkomende woonvoorzieningen in de Vlaamse Rand. Binnen het Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan (GRUP) voor het Vlaams Stedelijk Gebied rond Brussel worden hiervoor inspanningen gedaan. De komende jaren kunnen er duizenden woningen bijkomen in Lot, in enkele landbouwzones op de linkeroever van het kanaal Brussel-Charleroi, in Negenmanneke, in Zellik, in Groot-Bijgaarden, in Wemmel, in Strombeek, in Sterrebeek en in Tervuren. De bouwhoogte in deze zones is meestal beperkt tot 2 of 3 bouwlagen, tenzij de provincie of de gemeente dit via een RUP optrekken tot 3, 4 of 5. In dat geval geldt wel de overdrachtsvoorwaarde (Wonen in Eigen Streek) uit het Grond- en

Pandendecreet, met andere woorden de koper moet voor een provinciale commissie aantonen dat hij in de streek woont of werkt of er een andere maatschappelijke, familiale, sociale of economische band mee heeft. Die voorwaarde geldt ook als de eigenaars hun huis binnen de 20 jaar doorverkopen. Veel woonuitbreidingsgebieden en woongebieden worden in dit GRUP voor het Vlaams Stedelijk Gebied rond Brussel ook geschrapt, omdat ze deel uitmaken van het openruimtenetwerk (onder andere in Dilbeek, Zellik en Machelen) of omdat ze onleefbaar zouden kunnen zijn door het vliegtuiglawaai (Diegem).

Finaal kan onderlijnd worden dat de Vlaamse Regering op voorstel van Vlaams minister van Wonen Van den Bossche op 21 januari 2011, 50 miljoen euro vrij heeft gemaakt voor de aankoop van bouwgronden in gemeenten en regio's met hoge grondprijzen⁶³. Op die manier kunnen belangrijke percelen versneld worden ingezet voor de bouw van sociale woningen, studentenkamers, zorgvoorzieningen en betaalbare privéwoningen. Er zal een fonds opgericht worden dat in bepaalde gebieden, waaronder de Vlaamse Rand, strategische gronden kan aankopen, verkavelen en doorverkopen aan sociale huisvestingsmaatschappijen en privéontwikkelaars. Om een actief en creatief woonbeleid te voeren is het essentieel om strategische gronden aan te kopen. In bepaalde streken van Vlaanderen worden de gronden immers zo duur dat zelfs sociale huisvestingsmaatschappijen het soms moeilijk hebben om nieuwe gronden te verwerven als er zich kansen aandienen. De afgelopen tien jaar is de grondprijs in Vlaanderen verdrievoudigd. Zeker in de Vlaamse Rand is dit nog meer het geval. Hoewel er grote budgetten voorzien zijn om sociale woningen te bouwen, is de grondprijs dus soms een rem op de realisatie van sociale bouwprojecten. Zeker als het om grote percelen gaat is het niet altijd evident om snelle aankopen te doen. Een fonds dat de nodige budgetten heeft, kan heel snel en soepel inspelen op de markt en de gronden aankopen als die beschikbaar zijn.

Het nieuwe fonds zal een deel van de aangekochte gronden ter beschikking stellen van de sociale huisvestingsmaatschappijen, die de grond pas later terugbetalen. Deze beslissing zal bijdragen aan de doelstelling om tegen 2020 onder meer 37.000 nieuwe sociale huurwoningen en 21.000 sociale koopwoningen te realiseren. Een ander deel van de gronden kan ook aan privéontwikkelaars worden verkocht die ze, al dan niet met woningen, opnieuw op de markt kunnen brengen.

Een ander instrument dat ter beschikking staat om het verdringingseffect te reduceren is **Vlabinvest**. Met het decreet van 29 februari 2008 (B.S. 26 maart 2008) werd aan Vlabinvest een voorkooprecht toegekend op de woningen en percelen beschreven in artikel 85 § 1, tweede lid VWC⁶⁴. Vlabinvest biedt binnen zijn werkgebied huur- of koopwoningen aan. Naast Vlabinvest zelf kunnen ook zijn partners optreden als initiatiefnemer voor de realisatie van projecten. Als er koopwoningen worden gerealiseerd, kan de betrokken partner bouwen op gronden van Vlabinvest

⁶³ Persmededeling ministers Van den Bossche en Bourgeois, 21 januari 2011.

⁶⁴ Het Vlabinvest-gebied omvat alle gemeenten van het arrondissement Halle-Vilvoorde (Affligem, Asse, Beersel, Bever, Dilbeek, Drogenbos, Galmaarden, Gooik, Grimbergen, Halle, Herne, Hoeilaart, Kampenhout, Kapelle-o/d Bos, Kraainem, Lennik, Liedekerke, Linkebeek, Londerzeel, Machelen, Meise, Merchtem, Opwijk, Overijse, Pepingen, Roosdaal, Sint-Genesius-Rode, Sint-Pieters-Leeuw, Steenokkerzeel, Ternat, Vilvoorde, Wemmel, Wezembeek-Opem, Zaventem, Zemst) en de gemeenten Bertem, Huldenberg, Kortenberg en Tervuren van het arrondissement Leuven.

zelf of op gronden van de gemeente waarin het project wordt gerealiseerd. Bij de verkoop van die woningen wordt de grond door de betreffende instantie mee verkocht.

7. Mobiliteit en Verkeersveiligheid

Het verkeer is in de Vlaamse Rand zeer sterk gericht op de hoofdstad. Daarnaast heeft de Vlaamse Rand ook dwarsverbindingen nodig. Deze moeten vooral komen van het openbaar vervoer. Ook goede verbindingen voor de zwakke weggebruikers mogen niet vergeten worden.

7.1 Dicht wegennetwerk en hoog autobezit

Om te beginnen wordt aandacht besteed aan het **aantal kilometer verhard wegennet per hectare**. Hiervoor doen we een beroep op de gegevens van de FOD Economie – ADSEI.

In vergelijking met het Vlaamse Gewest (4,43 km/ha) en de provincie Vlaams-Brabant (5,24 km/ha), heeft de Vlaamse Rand een dicht verhard wegennet: 6,69 km verharde wegen per hectare. Deze indicator ligt hoger in de faciliteitengemeenten dan in de rest van de Randgemeenten (7,98 km/ha ten opzichte van 6,54 km/ha). Gemeenten met een zeer dicht wegennet zijn Machelen (14,30 km/ha), Linkebeek (13,78 km/ha) en Kraainem (12,28 km /ha). In de Vlaamse Rand tellen we 3.217 km wegen wat ongeveer 30% is van het wegennet in de provincie Vlaams-Brabant. Ongeveer 87% is te situeren in de niet-faciliteitengemeenten. Koplopers zijn de gemeenten Asse (367 km), Meise (317 km) en Dilbeek (289 km). Onder de faciliteitengemeenten steekt Sint-Genesius-Rode er met kop en schouder bovenuit met 127 km wegennet.

In het licht van een duurzaam mobiliteitsbeheer willen we een inzicht verkrijgen in de modal-split. Als eerste parameter wordt aandacht besteed aan het **personenwagenvoertuigpark**. Het aantal **wagens per 1.000 inwoners** bedraagt op Vlaams vlak in het jaar 2010 net 500 (met een geleidelijke stijging de laatste jaren). In de provincie en de Vlaamse Rand is de evolutie niet eenduidig, maar algemeen kan wel gesteld worden dat het cijfer hoger ligt dan voor het Vlaamse Gewest (respectievelijk 572 en 646). Een opmerkelijke positie wordt ingenomen door de gemeente Zaventem, waar er maar liefst 2.769 personenwagens per 1.000 inwoners staan geregistreerd. De aanwezigheid van bedrijven met leasingwagens, zowel in Zaventem als in de rest van de Vlaamse Rand, is hier niet vreemd aan. Daarna volgen Overijse en Sint-Genesius-Rode met elk 515 wagens/1.000 inwoners en Meise met een cijfer van 510 wagens/1.000 inwoners.

7.2 Openbaar vervoer

Wat het busvervoer betreft, kunnen we een beroep doen op gegevens van De Lijn. Het aantal **omnipasabonnementen⁶⁵ per 1.000 inwoners** (vanaf 25 jaar) lag in 2009 in de Vlaamse Rand (29,5) gevoelig lager dan in de provincie Vlaams-Brabant (32,3) en het Vlaamse Gewest (40,7). Tussen 2005 en 2009 steeg het gebruik van 18,3 tot 29,5 (+61,2%). Ter vergelijking: de evolutie over eenzelfde periode in het Vlaamse Gewest (+33,4%) en de provincie (+42,9%) lag hoger. Positieve uitschieter vormt Asse met gemiddeld 47,4 omnipasabonnementen/1.000 inwoners.

Na de auto en de bus/tram dient ook een inzicht verschaft te worden over het gebruik van de trein. De NMBS-statistieken zorgen voor de insteek. In het Vlaamse Gewest waren er in 2009 2.227.139 **instappende treinreizigers**, een stijging met 6,3% ten aanzien van 2006⁶⁶. 121.396 treinreizigers werden in 2009 geregistreerd binnen het grondgebied van de Vlaamse Rand, wat 9,5% hoger ligt dan in 2006. De stations in Zaventem (42.423) en Vilvoorde (30.869) zorgen voor 60,4% van alle instappende reizigers in de Randgemeenten.

7.3 Verkeersveiligheid verbeterd

Voor de verkeersveiligheid doen we een beroep op cijfers van de FOD Economie – ADSEI. Er worden uitspraken gedaan over het aantal verkeersongevallen (op autosnelwegen en andere wegen) en het aantal slachtoffers (lichtgewonden, zwaargewonden en met de dood tot gevolg).

In 2009 werden er 233 **ongevallen op de autosnelwegen** vastgesteld. Dit is veel minder dan enkele jaren terug (in 2000 lag dit cijfer nog boven de 600). Tussen 2005 en 2009 was er een constante daling. De evolutie in de Vlaamse Rand is te vergelijken met deze in het gewest en de provincie. Zaventem valt op met 51 ongevallen op autosnelwegen.

Het jaar 2000 was zowel in de provincie Vlaams-Brabant als in de Vlaamse Rand een ‘annus horribilis’. In 2009 waren er 1.200 verkeersongevallen op de onderliggende wegen van de Vlaamse Rand (-19,0% ten opzichte van het jaar 2000).

Vervolgens bekijken we de **slachtofferstatistieken naar soort** (lichtgewonden, zwaargewonden en dodelijke slachtoffers). In 2009 werden er in de Vlaamse Rand 1.927 slachtoffers van verkeersongevallen geregistreerd. Dit is een daling met 36,1% ten aanzien van het jaar 2000. Trieste koploper is Zaventem met 234 verkeersslachtoffers in 2009. Een sterke daling constateren we onder de lichtgewonden (van 2.586 in 2000 naar 1.740 in 2009, of -32,7%). Over eenzelfde periode werd er in het volledige Vlaamse Gewest slechts een daling van 10,6% opgetekend. De sterke vermindering van het aantal zwaargewonde slachtoffers is opmerkelijk, namelijk een daling met 42,7%. In Overijse vielen in 2009 de meeste zwaargewonde slachtoffers in het verkeer te betreuren, namelijk 18. Er waren dodelijke verkeersongevallen in bijna alle Randgemeenten

⁶⁵ De omnipas is een abonnement voor personen vanaf 25 jaar. Met een omnipas reist men onbeperkt met alle geregeld vervoer van De Lijn. Als abonnee mag men maximaal 4 kinderen van 6 tot en met 11 jaar gratis meenemen.

⁶⁶ In 2008 zijn geen reizigerstellingen uitgevoerd door de NMBS, daarom werden de cijfers voor 2007 hernomen voor 2008 (B-Mobility, NMBS-HOLDING).

(behalve in de vier faciliteitengemeenten Wemmel, Wezembeek-Oppem, Kraainem en Sint-Genesius-Rode en de niet-faciliteitengemeenten Asse, Hoeilaart en Merchtem).

8. Criminaliteit

In dit hoofdstuk bespreken we de criminaliteit in de Vlaamse Rand. We baseren ons hiervoor op cijfermateriaal aangeleverd door de Directie van de operationele politie-informatie. België beschikt sinds 1994 over een statistisch instrument om de geregistreerde criminaliteit te meten en de evolutie van die geregistreerde criminaliteit in tijd en ruimte op te volgen. Geregistreerde feiten zijn inbreuken op het Strafwetboek (misdaden, wanbedrijven en overtredingen die in geval van herhaling kunnen leiden tot een correctionele straf), inbreuken op bepaalde Bijzondere Wetten alsook de overtredingen van de lokale politiereglementen. Criminaliteit en de evolutie ervan vormen belangrijke maatschappelijke welzijnsindicatoren⁶⁷.

De eerste indicator voor de graad van criminaliteit is het **aantal geregistreerde diefstallen en afpersingen per 1.000 inwoners**⁶⁸. Waar in het begin van de 21ste eeuw de criminaliteitscijfers een stuk hoger lagen in het Vlaamse Gewest dan in de Vlaamse Rand, is dit de laatste jaren niet meer het geval. In 2009 werden er in de Vlaamse Rand 32,1 geregistreerde diefstallen en afpersingen per 1.000 inwoners genoteerd, in het Vlaamse Gewest ligt dit op 31,6. In de provincie Vlaams-Brabant ligt dit cijfer steeds lager dan in het Vlaamse Gewest of in de Vlaamse Rand. Opmerkelijk is dat we in de faciliteitengemeenten een hoger aantal diefstallen en afpersingen noteren (35,2 ten aanzien van 31,4). Absolute uitschieter vormt de gemeente Drogenbos met maar liefst 80,7 diefstallen en afpersingen per 1.000 inwoners! In deze gemeente merken we trouwens constant hoge criminaliteitscijfers op. Criminaliteit is niet uitgesproken aanwezig in Sint-Genesius-Rode (22,7) en Wezembeek-Oppem (29,2). Het aantal afpersingen en diefstallen is eerder beperkt in Merchtem (16,4) en Meise (19,1).

Een andere indicator is het **aantal geregistreerde misdrijven tegen de lichamelijke integriteit**⁶⁹ per 1.000 inwoners. Het aantal geregistreerde misdrijven tegen de lichamelijke integriteit ligt een stuk lager in de Vlaamse Rand (4,9 in 2009) dan in de provincie (5,4) en het Vlaamse Gewest (7,4). Opnieuw neemt de gemeente Drogenbos een uitgesproken positie in met een cijfer van 8,0 in het jaar 2010. In tegenstelling tot de cijfers voor de geregistreerde diefstallen en afpersingen, ligt het gemiddelde cijfer in de faciliteitengemeenten laag. Zaventem (7,3) en Vilvoorde (6,8) noteren relatief hoge waarden.

⁶⁷ De bron van de Politie Criminaliteitsstatistiek blijft het proces-verbaal dat door de algemene politiediensten wordt opgesteld en dat aan het parket wordt bezorgd, ongeacht het om een gepleegd misdrijf of om een poging gaat. De gegevens van deze pv's worden verzameld via de algemene nationale gegevensbank (ANG).

⁶⁸ Dit omvat diefstal met/zonder verzwarende omstandigheden (met/zonder geweld), diefstal niet nader bepaald en het vervaardigen van valse sleutels.

⁶⁹ Dit omvat moord, doodslag, marteling en mishandeling, verkrachting, aanranding eerbaarheid (met/zonder geweld/bedreiging), opzettelijke slagen en verwondingen (binnen/buiten familie), schuldig verzuim.

Finaal nog wat duiding over de **geregistreerde gewelddadige misdrijven tegen eigendom per 1.000 inwoners**⁷⁰. Waar dit cijfer anno 2000 nog op 7,9 lag, steeg de waarde van deze indicator aanzienlijk naar 9,4 in 2009 (met als piekjaar 2008 met 9,9). Op het niveau van het Vlaamse Gewest ligt het aantal geregistreerde gewelddadige misdrijven tegen eigendom nog hoger (10,4 in 2009, met hoogste notatie in 2008: 10,5). De provincie Vlaams-Brabant vervult een middenpositie. In Drogenbos komen zowel de geregistreerde diefstallen en afpersingen als de misdrijven tegen de lichamelijke integriteit en misdrijven tegen eigendom veelvuldig voor! Met een score van 20,9 in 2009 is dit meer dan het dubbele van het gemiddelde voor de Vlaamse Rand. Dit is geen eenmalig feit maar structureel, de cijfers voor de afgelopen jaren schommelen tussen 10,7 (2000) en 34,0 (2007). Waarden hoger dan 10,0 vinden we terug in Zaventem (16,4), Machelen (11,4), Asse (11,2) en Wemmel (10,2).

9. Toerisme

De Vlaamse Rand heeft heel wat locaties die een **daguitstap** lonen: fraaie kastelen en parken, boeiende musea, uitgestrekte recreatiedomeinen. Verder is ook het **gastronomietoerisme** in trek: consumenten die oog hebben voor de authenticiteit van het culinaire erfgoed in de streek: Beerselse mandjeskaas, witloofconfituur, ... Een topper blijft de tafeldruif uit Overijse en buurgemeente Hoeilaart. De zeer arbeidsintensieve teelt levert een tafeldruif op van superieure kwaliteit en kreeg intussen een Europees label (Beschermd Oorsprongsbenaming). Het Druivenmuseum in Overijse schetst onder meer de geschiedenis van de druivencultuur in de regio en geeft een volledig beeld van de druiventeelt.

Volgende toeristische parameters worden op basis van de ADSEI-cijfers onderzocht: het aantal toeristische aankomsten⁷¹ en het aantal toeristische overnachtingen⁷² (telkens opgedeeld naar Belgen en vreemdelingen). Op deze manier kunnen de toeristische stromen in kaart gebracht worden.

Het totaal **aantal toeristische aankomsten** in de niet-faciliteitengemeenten bedroeg in 2010 572.167⁷³. Dit was een toename met 28,0% ten aanzien van het jaar 2001. In vergelijking: binnen het Vlaamse Gewest bedroeg deze toename over eenzelfde referentieperiode 21,0%. 2006 was een topjaar op toeristisch vlak met 616.031 aankomsten. 72,1% van het aantal aankomsten binnen de provincie Vlaams-Brabant werd geregistreerd in de Vlaamse Rand. Meer dan de helft van het totale aantal aankomsten is voor rekening van de gemeente Machelen (60,6%). Naast een aantal erfgoedbezienswaardigheden is vooral de nabijheid van de luchthaven een belangrijke factor voor

⁷⁰ Dit omvat brandstichting, vernieling (al dan niet door ontploffing), onbruikbaarmaking, beschadiging en vandalisme (steeds roerende als onroerende goederen).

⁷¹ Er wordt van aankomst gesproken als een persoon in een collectief logiesverstrekking bedrijf aankomt en daar minstens één nacht verblijft. Aankomsten worden geregistreerd naar land van ingezetenschap van de gast en doel van de reis.

⁷² Een overnachting is iedere nacht die een gast in een collectief logiesverstrekking bedrijf doorbrengt of is geregistreerd. Overnachtingen worden geregistreerd naar land van ingezetenschap van de gast en doel van de reis.

⁷³ Er zijn geen cijfers over het aantal toeristische aankomsten en overnachtingen beschikbaar voor de faciliteitengemeenten.

het hoge aantal aankomsten. Als tweede belangrijkste aankomstpool is er Zaventem. Ongeveer 61% van alle aankomsten zijn vreemdelingen en die treffen we vooral in Machelen en Zaventem aan.

Het **aantal toeristische overnachtingen** is opnieuw hoog in Machelen met 505.947 overnachtingen en in Zaventem (122.322 toeristische overnachtingen) in het jaar 2010. In de deelgemeente Diegem vinden we enkele grote hotels zoals de Crowne Plaza Brussels Airport, Etap Hotel Brussels Airport, Formule 1 Brussels Airport, Holiday Inn Brussels Airport,... Tussen 2001 en 2010 steeg het aantal toeristische overnachtingen in de Vlaamse Rand met 151.856 of +21,3%. Voor het Vlaamse Gewest en de provincie Vlaams-Brabant was dit overeenkomstig +4,8% en +26,1%. 2008 was een topjaar voor het aantal overnachtingen met net geen negenhonderdduizend overnachtingen (893.228). Er zijn geen cijfers beschikbaar voor de faciliteitengemeenten, maar ook niet voor Meise, Merchtem, Hoeilaart, Tervuren en Vilvoorde, waardoor het opgetekende totaal aantal overnachtingen ongetwijfeld een behoorlijke onderschatting van de reële situatie is. De verhouding Belgen/vreemdelingen aangaande het aantal toeristische overnachtingen binnen de Vlaamse Rand bedraagt 37,7/62,3.

10. Bestuurskracht van de gemeenten en OCMW's

Van gemeenten wordt verwacht dat ze in staat zijn de gedecentraliseerde taken en bevoegdheden naar behoren uit te voeren en zo mee uitvoering te geven aan provinciale, Vlaamse, federale of Europese beleidsdoelen. Daarnaast moeten ze lokaal maatwerk leveren⁷⁴. De hogere overheden moeten de gemeenten ondersteunen en daarbij inspelen op de lokale troeven.

Het opmaken van een analyse van 'goed bestuur' is niet evident. Het College (c.q. de gemeenteraad) is in principe verantwoordelijk voor het lokale beleid, maar kan dat in vele gevallen niet volledig autonoom bepalen. De provincies, het gewest, de federale overheid en zelfs Europa kunnen interfereren: allerhande bovenlokale doelstellingen en diverse subsidiemechanismen sturen het aanbod van lokale dienstverlening.

De realiteit is dus zeer complex en elke kwantitatieve analyse geeft hiervan maar een beperkt beeld. Toch is het zinvol om een evaluatiemechanisme voor het lokale niveau te ontwikkelen en op termijn verder uit te bouwen. Alle lokale besturen dienen immers te functioneren in dezelfde complexe realiteit en net door te evalueren en te vergelijken kunnen prestaties van lokale besturen

⁷⁴ Bij de "bestuurskracht" kan een onderscheid gemaakt worden tussen:

- *Uitvoeringscapaciteit*: het gaat hier om de mate waarin gemeenten beschikken over de kennis en kunde die nodig is om de gedecentraliseerde taak uit te voeren.
- *Beslisbaarheid*: dit onderdeel heeft vooral betrekking op het vermogen van gemeenten om gedecentraliseerd beleid af te stemmen op lokale wensen en omstandigheden.
- *Verantwoordingscapaciteit*: dit aspect betreft de mate waarin gemeenten in staat zijn verantwoording af te leggen over de realisatie van landelijke (lees: provinciale, Vlaamse, federale en Europese) beleidsdoelen en de wijze waarop die verantwoording van invloed is op de uitvoerings- en beslisbaarheid (Boogers, et al., 2008. Decentralisatie als opgave. *Een evaluatie van het decentralisatiebeleid van de Rijksoverheid, 1993-2008, Tilburgse School voor Politie en Bestuur, Universiteit van Tilburg, p.3*).

op termijn bijgestuurd worden. Het evalueren van lokale besturen is niet alleen zinvol voor beleidsverantwoordelijken. Een evaluatiemechanisme kan de kiezer helpen die met een frappant democratisch deficit wordt geconfronteerd; waar kan hij immers terecht voor vergelijkende informatie over de kwaliteit en doelmatigheid van het lokale bestuur in zijn of haar gemeente? Een grotere transparantie en een systematische vergelijking van lokale prestaties kunnen de democratische controle versterken en hierdoor een disciplinerend effect uitoefenen op de beleidsmakers.

10.1 Lage aanslagvoeten maar hoge opbrengsten voor gemeentelijke belastingen

In dit hoofdstuk gaan we achtereenvolgens dieper in op de aanvullende personenbelasting, de waarde van 1% aanvullende personenbelasting, de opcentiemen op de onroerende voorheffing, de waarde van 100 opcentiemen onroerende voorheffing, de investeringsuitgaven in het algemeen en per inwoner, de globale uitstaande schuld en de uitstaande schuld per inwoner, de totale schuld van het OCMW en gerelateerd per inwoner. De cijfers zijn ontleend aan de begrotingsrekening (uitgaven en ontvangsten) en de balans (schuld) van de gemeenten in het Vlaamse Gewest. Uitgaven en ontvangsten hebben betrekking op de gewone dienst van het eigen dienstjaar. De investeringen zijn ontleend aan de buitengewone dienst van het eigen dienstjaar. De uitgaven zijn vastgelegde uitgaven. De ontvangsten zijn netto vastgestelde rechten.

De aanvullende personenbelasting (apb)⁷⁵ en de opcentiemen op de onroerende voorheffing (oov) zijn de twee belangrijkste gemeentelijke belastingen.

De gemeenten kunnen een **aanvullende gemeentebelasting** (apb) heffen op de personenbelasting. In de meeste gemeenten varieert deze belasting tussen 6% en 8%. Dat bedrag wordt door de belastingdienst aan de gemeentekas doorgestort. In de Vlaamse Rand bedroeg de apb in 2010 gemiddeld 6,7%, wat een stuk lager is dan het gemiddelde binnen de provincie Vlaams-Brabant en het Vlaamse Gewest (beide 7,2%). Het afgelopen decennium fluctueerde deze belasting, maar er is een algemene stijgende trend. Wanneer we inzoomen op de verschillende gemeenten variëren de percentages tussen de 4,0% (in Machelen) en 8,5% (in Meise). In Zaventem (5,0%) en Dilbeek (5,5%) ligt deze aanslagvoet aan de lage kant. We stellen een hoge aanvullende personenbelasting vast in Vilvoorde (7,7%), Kraainem, Wezembeek-Oppem en Beersel (telkens 7,5%).

Het is interessant na te gaan wat de financiële consequenties zijn van deze belasting voor de gemeenten: de **waarde van 1% aanvullende personenbelasting**. Waar de aanvullende personenbelasting procentueel lager ligt in de Vlaamse Rand in vergelijking met het Vlaamse Gewest en de provincie Vlaams-Brabant, merken we dat de reële inkomsten van 1% aanvullende personenbelasting een stuk hoger liggen. Gemiddeld komt 1% aanvullende personenbelasting voor de Vlaamse Rand overeen met €972.386 (voor het jaar 2010), wat 30,6% hoger ligt dan het

⁷⁵ De personenbelasting is in België de inkomstenbelasting die geheven wordt op de wereldwijde jaarinkomsten van particulieren. Zij geldt enkel voor rijksinwoners. Voor niet-inwoners geldt een andere maar vergelijkbare belasting van niet-inwoners.

gemiddelde bedrag in de provincie en 32,4% hoger dan het gemiddelde bedrag in het Vlaamse Gewest. Opmerkelijk is dat deze indicator gemiddeld dubbel zo hoog ligt in de niet-faciliteitengemeenten dan in de faciliteitengemeenten. Concreet bedragen de waarden €1.154.987 en €576.749. In 10 van de 19 gemeenten ligt de 1% apb-waarde boven het miljoen euro met de hoogste cijfers in Dilbeek (€1.945.667) en Grimbergen (€1.724.919). Drogenbos en Linkebeek kennen dan weer een zeer lage waarde, namelijk €167.404 en €204.236. Met andere woorden: 1%-waarde van de aanvullende personenbelasting ligt haast 12 keer hoger in Dilbeek ten opzichte van Drogenbos!

Een andere indicator om de financiële slagkracht van de gemeenten na te gaan is de **opcentiemen op de onroerende voorheffing**⁷⁶. De onroerende voorheffing van het Vlaamse Gewest (gronden, gebouwen of sommige soorten van bedrijfsuitrusting) is een belasting van 2,5% op het geïndexeerde kadastraal inkomen van onroerende goederen. De provincies en de gemeenten voegen aan dat basistarief meestal vele honderden opcentiemen toe. Elke provincieraad en elke gemeenteraad legt zijn eigen tarief vast. Als we het gemiddelde maken van alle opcentiemen op de onroerende voorheffing in het Vlaamse Gewest, bekomen we 1.340 opcentiemen. Dit cijfer dikt jaar na jaar geleidelijk aan. Voor de provincie Vlaams-Brabant is dit 1.153. Het gemiddelde cijfer voor de Vlaamse Rand ligt onder de 1.000 opcentiemen (in 2010 was dit 984). In 9 van de 19 gemeenten van de Vlaamse Rand liggen de opcentiemen op de onroerende voorheffing op 1.000 of meer, met als uitschieters Merchtem (1.350) en Linkebeek (1.200). De laagste opcentiemen worden aangerekend in Zaventem en Wemmel (telkens 750).

Net zoals voor de aanvullende personenbelasting kunnen we voor de onroerende voorheffing berekenen wat de reële opbrengst van deze belasting is voor een bepaalde gemeente. Dit wordt onderzocht aan de hand van de **waarde van 100 opcentiemen op de onroerende voorheffing**. Net als voor de aanvullende personenbelasting liggen de reële inkomsten een stuk hoger in de Vlaamse Rand dan in de provincie en het Vlaamse Gewest. Voor de Vlaamse Rand bedroeg dit in 2010 €675.330,5 terwijl in de provincie en het Vlaamse Gewest 100 opcentiemen gemiddeld €405.735,5 en €433.584,7 waard zijn. De waarde ligt haast dubbel zo hoog in de niet-faciliteitengemeenten als in de faciliteitengemeenten. Concreet gaat het over €796.542 versus €412.706. De meeste centjes worden binnengerijfd in Zaventem (€1.596.342), Dilbeek (€1.037.831), Vilvoorde (€1.027.760) en Grimbergen (€1.026.980). Eerder beperkte middelen vloeien terug naar Linkebeek (€127.901), Drogenbos (€232.600) en Merchtem (€276.925).

⁷⁶ Het tarief wordt uitgedrukt als percentage ("opcentiemen") van de onroerende voorheffing die ten bate van het Vlaamse Gewest wordt geheven. Naast de onroerende voorheffing ten bate van de gemeente, wordt in het Vlaamse Gewest ook een onroerende voorheffing ten bate van de provincie geheven. Deze laatste opcentiemen zijn uiteraard niet begrepen in het percentage in de tabel. De drie belastingen onroerende voorheffing (ten bate van het gewest), onroerende voorheffing ten bate van de gemeente en de onroerende voorheffing ten bate van de provincie worden via hetzelfde aanslagbiljet door het Vlaamse Gewest geheven en geïnd.

10.2 Investeringsuitgaven vooral hoog in niet-faciliteitengemeenten

De geïnde middelen kunnen door de gemeenten geïnvesteerd worden. De **investeringsuitgaven** van de gemeenten worden op verschillende manieren gefinancierd: uit eigen middelen, met leningen, met investeringssubsidies (waaronder de trekkingsrechten uit het Investeringsfonds), met overboekingen van de gewone naar de buitengewone dienst, met (een deel van) de resultaten van vorige dienstjaren,... We stelden een dalende tendens van de investeringsuitgaven vast naar het einde van de vorige gemeentelijke legislatuur. Naarmate de huidige legislatuur vordert, draait het bestuur op volle toeren en neemt ook het aantal investeringen toe. Dit was in 2008 reeds het geval voor de Vlaamse Rand. In de provincie Vlaams-Brabant en het Vlaamse Gewest was deze dalende beweging in 2008 nog steeds een feit. In 2008 werd in de Vlaamse Rand door de 19 gemeenten voor €80.220.826 geïnvesteerd. In Overijse (€12.408.751) en Dilbeek (€10.367.423) lagen in 2008 de investeringsuitgaven boven de tien miljoen euro. Enkel in Linkebeek lag het investeringsbedrag onder het miljoen euro (€466.962). Dit is in de gemeente echter geen structureel gegeven. Voor Hoeilaart en Machelen waren voor het jaar 2008 geen cijfers beschikbaar.

De **investeringsuitgave per inwoner**⁷⁷ vertoont sterke verschillen van gemeente tot gemeente. Ook voor deze parameter ligt het gemiddelde cijfer voor de niet-faciliteitengemeenten een stuk hoger dan dat voor de faciliteitengemeenten (€530/inwoner ten opzichte van €339/inwoner). Lijstaanvoerder is de gemeente Overijse met een investeringsuitgave per inwoner van €1.211. Daarna volgen Dilbeek (€1.012/inwoner), Meise (€877/inwoner) en Sint-Genesius-Rode (€818/inwoner). Rode lantaarn is Linkebeek met een investeringsuitgave van €99/inwoner. Voor Hoeilaart en Machelen waren er geen gegevens beschikbaar.

10.3 Relatief lage uitstaande schulden

Tot slot van dit hoofdstuk wordt de schuldgraad onderzocht. Om te beginnen bespreken we de **uitstaande schuld**⁷⁸. Voor het geheel van de 19 gemeenten bedroeg deze in het jaar 2008 €471.079.305⁷⁹. De uitstaande schuld kende tussen 2005 en 2008 een dalende trend in het Vlaamse Gewest en in de provincie Vlaams-Brabant met nog een piek in 2007. Het investeringspatroon en de uitstaande schuld zijn tot op zekere hoogte legislatuurgebonden. De gemiddelde uitstaande schuld per gemeente binnen de Vlaamse Rand bedroeg ongeveer €30.000.000. Opmerkelijk is dat alle faciliteitengemeenten zich onder dit gemiddelde positioneren. Gemeenten met een zeer hoge uitstaande schuld in 2008 zijn Zaventem (€86.935.964) en Grimbergen (€45.155.769). In de gemeenten Drogenbos (€2.964.698), Linkebeek (€7.890.214) en Sint-Genesius-Rode (€8.975.975) lag het bedrag aan leningen,

⁷⁷ Cijfers per inwoner: bedragen (in euro) gedeeld door het inwonertal op 1 januari.

⁷⁸ Uitstaande schuld is de som van de balansrubrieken:

- VIIA. Leningen ten laste van de gemeente
- VIID. Leasingschulden
- VIIF. Diverse schulden op meer dan een jaar
- VIIIA1. Aflossingen van leningen

⁷⁹ Er waren geen cijfergegevens beschikbaar voor de gemeenten Hoeilaart en Machelen.

leasingschulden, diverse schulden op meer dan één jaar en de aflossingen op de leningen eerder laag.

Een goede vergelijkingsbasis is de **uitstaande schuld per inwoner**. Deze bedraagt gemiddeld €1.184 per inwoner in de Vlaamse Rand, wat lager is dan in het Vlaamse Gewest (€1.206/inwoner) en de provincie Vlaams-Brabant (€1.219/inwoner). De laatste jaren is er een constante en geleidelijke daling op te tekenen. In 2005 bedroeg de uitstaande schuld per inwoner nog 1.522 euro. De waarde van deze indicator ligt lager dan €1.000/inwoner in Sint-Genesius-Rode (€498/inwoner), Drogenbos (€606/inwoner), Beersel (€717/inwoner), Sint-Pieters-Leeuw (€798/inwoner), Dilbeek (€817/inwoner) en Vilvoorde (€886/inwoner). ‘Hoogvliegers’ zijn dan weer Zaventem (€2.947/inwoner) en Kraainem (€2.130/inwoner).

Tot slot nog een woordje over de **totale OCMW-schuld (in absolute termen en per inwoner)**⁸⁰. In het Vlaamse Gewest bedroeg de totale OCMW-schuld in 2008 1,793 miljard euro⁸¹. Voor de gehele Vlaamse Rand liep deze in 2008 op tot een bedrag van €72.066.895, wat een stijging is met ongeveer 24,8% ten aanzien van het jaar 2003. Ongeveer 17% behoort tot de faciliteitengemeenten en 83% tot de niet-faciliteitengemeenten. Slechts één gemeente noteert een OCMW-schuld boven de 10.000.000 euro, namelijk Merchtem met €12.047.793. De totale OCMW-schuld ligt ook relatief hoog in de gemeenten Machelen (€6.348.236) en Overijse (€5.575.604). Anderzijds is de totale OCMW-schuld beduidend laag in de gemeente Wemmel (€644.262).

De gemiddelde **OCMW-schuld per inwoner** loopt in 2008 in de Vlaamse Rand op tot €181. Dit is een flink stuk lager dan het resultaat voor het Vlaamse Gewest (€299/inwoner) en een fractie hoger dan het cijfer voor de provincie Vlaams-Brabant (€178/inwoner). Algemeen kan een geleidelijke stijging vastgesteld worden. Een zeer hoge OCMW-schuld/inwoner stellen we vast in Linkebeek (€621/inwoner) en in Merchtem met €797/inwoner.

⁸⁰ Elke Vlaamse gemeente beschikt over een OCMW. Dat biedt materiële, sociale, medische of psychologische hulp. Het OCMW heeft een Sociale Dienst en beheert vaak rusthuizen, serviceflats en lokale dienstencentra. Daarnaast bedeeft het warme maaltijden en organiseert het onder meer poetshulp, crisisopvang, thuiszorg en gezins- en bejaardenhulp.

⁸¹ De gegevens voor 2009 zijn op het moment van het uitschrijven van deze tekst nog maar partieel beschikbaar, waardoor we genoodzaakt zijn terug te vallen op cijferreeksen voor 2008.

BESLUIT

De Vlaamse Rand rond Brussel bestaat uit 19 gemeenten (6 faciliteiten- en 13 niet-faciliteitengemeenten) die onderling verschillen op socio-economisch, demografisch, ruimtelijk,... vlak. De globale tendensen die ook reeds in andere studies werden naar voren geschoven, worden in dit werk bevestigd.

De 19 Vlaamse gemeenten tellen anno 2010 ongeveer **400.000 inwoners**. Hun aantal neemt toe dankzij een geboorteoverschot en een sterk positief migratiesaldo. De **demografische groei** in de Vlaamse Rand zal tussen 2011 en 2020 (+3,4%) matiger zijn dan in het Vlaamse Gewest (+4,3%) en in de provincie Vlaams-Brabant (+3,7%). Er bevinden zich in de Vlaamse Rand **relatief veel jongeren** en hun aandeel stijgt jaar na jaar. In tegenstelling tot de ontgroening verloopt de **grijze druk** in de Vlaamse Rand volgens het Vlaamse patroon (Vlaams Gewest 44,7 en Vlaamse Rand 44,6 voor 2010), hoewel iets minder snel. De **interne vergrijzing** is hoger dan het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest (21,3 ten aanzien van 20,7 voor het Vlaamse Gewest).

De regio bezit enkele economische troeven. In de Vlaamse Rand zijn 5,7% van de **ondernemingen** van het Vlaamse Gewest gelokaliseerd (25.614 btw-plichtige ondernemingen). Tussen 2000 en 2010 steeg dit aantal matig met 13,2% (in vergelijking: toename in de provincie Vlaams-Brabant +15,5% en het Vlaamse Gewest +14,7%). In 2009 werden er 1.570 **startende bedrijven** geregistreerd.

In de Vlaamse Rand werden in 2008 205.500 **jobs** aangeboden. Dit is een stijging van 11,5% ten opzichte van 2000. De Vlaamse Rand scoort goed tot zeer goed op het vlak van de **tewerkstelling in de hoogtechnologische industrie, de kennisintensieve hightechdiensten, de kennisintensieve marktdiensten** (in relatieve termen haast dubbel zo hoog als het Vlaamse Gewest!) en de minder **kennisintensieve marktdiensten**. De **jobratio** (aantal jobs ten overstaan van bevolking op beroepactieve leeftijd) is hoog en bedraagt 80,1 (provincie Vlaams-Brabant 65,8 en het Vlaamse Gewest 67,4). Een aantal gemeenten kennen een grote instroom aan pendelaars die, naast de lokale werkkrachten, de (vele) jobs in de gemeente mee invullen.

De **activiteitsgraad** (aantal werkenden en werkzoekenden ten overstaan van bevolking 20-64j) lag in de Vlaamse Rand (74,75) in 2009 lager dan in de provincie Vlaams-Brabant (76,69) en in het Vlaamse Gewest (76,40). Op gemeentelijk vlak merken we een grote differentiatie op. In 2009 situeerde de **werkzaamheidsgraad** (aantal werkenden ten overstaan van bevolking 20-64j) (70,15) zich er onder het Vlaamse niveau (71,32).

Meer dan de helft van de niet werkende **werkzoekenden** is tussen de 25 en de 50 jaar (58,7% in 2010). Een vierde is ouder dan 50 jaar en ongeveer 16% is jonger dan 25 jaar. Van de 11.313 NWWZ in het jaar 2010 was 41,9% laaggeschoold, 35,7% middengeschoold en 22,4%

hooggeschoold. Ongeveer 91% van de werkzoekenden is afkomstig uit de EU27. Er is een relatief groot aandeel werkzoekenden van Afrikaanse origine. De **gebrekkige kennis van het Nederlands** is kenschetsend voor vele werkzoekenden. De **werkloosheidsgraad** bedraagt er 6,2% (cijfer 2009) en ligt tussen het hoger cijfer voor het Vlaamse Gewest (6,7%) en het lager provinciaal cijfer (5,2%).

Het **gemiddelde inkomen per inwoner** loopt in de Vlaamse Rand op tot €18.033 in 2008. Dit is hoger dan het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest (€16.232), maar iets lager dan het gemiddelde voor de provincie Vlaams-Brabant (€18.100). Tussen 2000 en 2008 steeg dit bedrag matig met 33,5%. Voor de volledige Vlaamse Rand loopt het gemiddeld netto belastbaar inkomen per aangifte op tot €32.755, wat opnieuw hoger is dan het cijfer voor het Vlaamse Gewest (€28.022), maar ook hoger ligt dan het gemiddelde voor de provincie Vlaams-Brabant (€31.823). Tussen 2000 en 2008 was er een toename van €3.284 of 11,1%. Er werden in 2008 16,9% **aangiften kleiner dan €10.000** geregistreerd, wat hoger is dan het percentage voor het Vlaamse Gewest (15,9%) en voor de provincie Vlaams-Brabant (15,7%). 17,5% van alle **aangiften** in de 19 gemeenten zijn **hoger dan €50.000**. Dit percentage ligt boven het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest (12,8%) en de provincie Vlaams-Brabant (17,0%). We zitten dus met grote extremen op het gebied van rijkdom binnen de Vlaamse Rand.

Het aantal **leefloontrekkers** bleef in 2010 onder het Vlaamse gemiddelde (3,2 per duizend inwoners tegenover 4,1). Tussen 2001 en 2003 vertoonde het **percentage kansarme gezinnen** een dalende trend, om dan zoals elders in Vlaanderen stelselmatig te stijgen.

In de Vlaamse Rand is een **breed onderwijsaanbod** voorhanden. In de zes faciliteitengemeenten wordt in de basisscholen naast het Nederlandstalig onderwijs ook Franstalig onderwijs aangeboden, dit is enkel toegankelijk voor inwoners van de faciliteitengemeenten die het Frans als thuistaal hebben. **Nederlandstalige scholen** in de Vlaamse Rand krijgen steeds meer anderstalige leerlingen over de vloer.

6 van de 14 Vlaams-Brabantse **cultuurcentra** liggen in de Vlaamse Rand en onthaalden bijna 300.000 bezoekers. Hiermee hebben ze een aandeel van bijna 10% in de bezoekers van de cultuurcentra, terwijl het aandeel in de bevolking van inwoners van de Vlaamse Rand slecht 6,5% is. In 2010 werden er 69.567 leners geregistreerd in de Nederlandstalige openbare **bibliotheken** in de Vlaamse Rand. Tussen 2006 en 2009 daalde dit aantal met 4,0%.

Het aanbod aan **residentiële voorzieningen voor ouderen** is in de Vlaamse Rand minder goed uitgebouwd dan in de rest van het Vlaamse Gewest. Per 1.000 vijftenzestigplussers zijn er in het Vlaamse Gewest 57,9 plaatsen in woonzorgcentra beschikbaar. In de Randgemeenten bedraagt dit cijfer 53,3 net als in de provincie Vlaams-Brabant. In totaal zijn er in de Vlaamse Rand 3.732 erkende plaatsen in woonzorgcentra voorhanden. Dit is een beperkte stijging met 5,5% ten opzichte van het jaar 2000. Serviceflats komen anno 2011 nog niet in alle Randgemeenten voor. De Randgemeenten tellen 6,4 plaatsen in serviceflats per duizend senioren. Centra voor kortverblijf zijn in de Vlaamse Rand weinig aanwezig. Tot voor kort was er in de Vlaamse Rand één

dagverzorgingscentrum. In totaal waren er in 2010 137.395 gerechtigden voor een premie van de zorgverzekering voor mantel- en thuiszorg. Dit is een stijging met 67,2% ten opzichte van 2003. Het aantal **gepresteerde uren gezinszorg per inwoner** in de Rand bedraagt iets minder dan de helft van het Vlaamse gemiddelde (113,3 uren per inwoner ten opzichte van 243,1 voor het Vlaamse Gewest, cijfers 2009).

In totaal waren er anno 2010 in de Vlaamse Rand 206 voorzieningen voor **voorschoolse kinderopvang** die door Kind & Gezin worden opgevolgd. Dit is een lichte daling ten opzichte van het jaar 2009. In alle 19 gemeenten zijn opvangfaciliteiten voorhanden. Het gemiddeld aantal plaatsen per 100 kinderen jonger dan drie jaar bedraagt 37,04. Het aanbod aan **buitenschoolse kinderopvang** is een stuk geringer: slecht 10 voorzieningen voor de 19 gemeenten.

De Vlaamse Rand is de afgelopen jaren in snel tempo verstedelijkt. Naarmate Brussel uitgroeide tot de politieke en administratieve hoofdstad van Europa, kwamen er zich, wegens de aantrekkelijke leefomgeving en de nabijheid van Brussel, steeds meer personen en gezinnen (onder andere buitenlandse ambtenaren en kaderleden) in de Rand vestigen.

In de Vlaamse Rand is meer dan een vierde van de **totale oppervlakte bebouwd** wat hoger is dan in het Vlaamse Gewest (18,4%) en de provincie (19,3%). Dit benadrukt de sterke verstedelijkingsdruk die op deze zone rust.

We merken op dat de **gemiddelde vervuilingsgraad van de industriegronden ten opzichte van alle industriële gronden**, hoger is in de Vlaamse Rand (14,2%) dan in het Vlaamse Gewest (9,3%) en in de provincie Vlaams-Brabant (11,7%).

In het jaar 2010 werden er in de Vlaamse Rand 2.170 gewone woonhuizen verkocht, 1.308 appartementen, flats en studio's en 1.010 villa's, bungalows en landhuizen. Het aantal **transacties in de vastgoedsector** vertoont een grillig patroon. 2010 was een historisch topjaar met een gemiddelde prijs per transactie voor gewone woonhuizen van een kwart miljoen euro. Dit is een stijging met maar liefst 124% sinds 2000 zoals in het Vlaamse Gewest. Ook in de cluster van **appartementen, flats en studio's** is de groei van de gemiddelde prijs aanzienlijk, maar minder uitgesproken dan bij de gewone woonhuizen. Anderzijds zijn, in vergelijking met de vorige categorieën, de gemiddelde verkoopprijzen voor villa's, bungalows en landhuizen minder nadrukkelijk gestegen.

In 2010 daalde de gemiddelde **verkoopprijs van de bouwgronden** in de Vlaamse Rand met €16.275 ten opzichte van 2009, wat een recordjaar was (met €194.716).

De totale **bewoonbare oppervlakte** waarvoor er bij nieuwbouwwoningen een vergunning werd verstrekt, bedroeg 130.948 m². Dit is het laagste cijfer van de afgelopen 10 jaar. Zelfs in het economisch moeilijk jaar 2009 werd voor een bewoonbare oppervlakte van 158.182 m² vergunningen toegekend. 2005 was een topjaar met 184.060 m².

De **sociale verhuring van appartementen** is in de Vlaamse Rand de laatste jaren relatief stabiel: 3.352 in 2010 (+3,9% ten opzichte van 2002).

Het **verkeer** is in de Vlaamse Rand zeer sterk gericht op de hoofdstad. Volgens het RUP heeft de Vlaamse Rand ook dwarsverbindingen nodig. Deze moeten vooral komen van het openbaar vervoer. Ook goede verbindingen voor de zwakke weggebruikers mogen niet vergeten worden.

In 2009 werden er in de Vlaamse Rand 32,1 geregistreerde **diefstallen en afpersingen** per 1.000 inwoners genoteerd, in het Vlaamse Gewest ligt dit op 31,6. In de provincie Vlaams-Brabant ligt dit cijfer steeds lager dan in het Vlaamse Gewest of in de Vlaamse Rand. Het aantal geregistreerde **misdrijven tegen de lichamelijke integriteit** liggen een stuk lager in de Vlaamse Rand (4,9 in 2009) dan in de provincie (5,4) en het Vlaamse Gewest (7,4). Waar het cijfer van de geregistreerde **gewelddadige misdrijven tegen eigendom** per 1.000 inwoners anno 2000 nog op 7,9 lag, steeg de indicator aanzienlijk naar 9,4 in 2009 (met als piekjaar 2008 met 9,9).

Het totaal aantal **toeristische aankomsten** in de niet-faciliteitengemeenten bedroeg in 2010 572.167. Dit was een grote toename met 28,0% ten aanzien van het jaar 2001. In vergelijking: binnen het Vlaamse Gewest bedroeg deze toename over eenzelfde referentieperiode 21,0%. Het aantal **toeristische overnachtingen** is hoog in Machelen (505.947 overnachtingen) en in Zaventem (122.322 toeristische overnachtingen) in het jaar 2010 en hangt samen met de nabijheid van de internationale luchthaven.

In de Vlaamse Rand bedroeg de **aanslagvoet voor de aanvullende personenbelasting** in 2010 gemiddeld 6,7%, wat een stuk lager is dan het gemiddelde binnen de provincie Vlaams-Brabant en het Vlaamse Gewest (beide 7,2%). De **reële inkomsten van 1% aanvullende personenbelasting** liggen dan weer een stuk hoger. Gemiddeld komt 1% aanvullende personenbelasting voor de Vlaamse Rand overeen met €972.386 (voor het jaar 2010), wat 30,6% hoger ligt dan het gemiddelde bedrag in de provincie en 32,4% hoger dan het gemiddelde bedrag in het Vlaamse Gewest.

Als we het gemiddelde maken van alle **opcentiemen op de onroerende voorheffing** in het Vlaamse Gewest, bekomen we 1.340 opcentiemen. Dit cijfer dikt jaar na jaar geleidelijk aan. Voor de provincie Vlaams-Brabant is dit 1.153. Het gemiddelde cijfer voor de Vlaamse Rand ligt onder de 1.000 opcentiemen (in 2010 was dit 984).

We stelden een dalende tendens vast bij lokale **investeringsuitgaven** naar het einde van de vorige gemeentelijke legislatuur toe. Naarmate de huidige legislatuur vordert, draait het bestuur op volle toeren en neemt ook het aantal investeringen toe. Dit was in 2008 al het geval voor de Vlaamse Rand. In 2008 werd in de Vlaamse Rand voor €80.220.826 door de 19 gemeenten geïnvesteerd. De investeringsuitgave per inwoner vertoont sterke verschillen van gemeente tot gemeente.

Voor het geheel van de 19 gemeenten bedroeg de **uitstaande schuld** in het jaar 2008 €471.079.305. De gemiddelde uitstaande schuld per gemeente binnen de Vlaamse Rand bedroeg ongeveer €30.000.000. De **uitstaande schuld per inwoner** bedraagt gemiddeld €1.184 per inwoner in de Vlaamse Rand, wat lager is dan in het Vlaamse Gewest (€1.206/inwoner) en de provincie Vlaams-Brabant (€1.219/inwoner). De laatste jaren is er een constante en geleidelijke daling op te tekenen.

In het Vlaamse Gewest bedroeg de totale **OCMW-schuld** in 2008 1,793 miljard euro. Voor de gehele Vlaamse Rand liep die in 2008 op tot een bedrag van €72.066.895, wat een stijging is met ongeveer 24,8% ten aanzien van het jaar 2003. De gemiddelde OCMW-schuld per inwoner loopt in 2008 in de Vlaamse Rand op tot €181.

Tot zover het globale beeld van de Vlaamse Rand. Er bestaan echter grote verschillen tussen de gemeenten. We onderscheiden enkele types naar socio-economische kenmerken.

Zaventem, Machelen en Vilvoorde zijn **tewerkstellingsgebieden**. Ze worden gekenmerkt door bevolkingsaan groei vooral dankzij immigratie (in hoofdzaak niet-Europeanen) en een jonge bevolkingstructuur. In deze gemeenten staan de meeste bedrijven van de Vlaamse Rand vooral in de branche van hoog- en mediumhoogtechnologische industrie en kennisintensieve marktdiensten. Er is een hoge jobratio én een hoge activiteitsgraad. De inkomens liggen er relatief laag met nogal wat leefloners. De gemeenten zijn goed uitgerust met onderwijs en kinderopvang. Deze gemeenten zitten in de lift voor verkoop van vastgoed omdat de prijzen er nog relatief goedkoop zijn. Er is een goed aanbod aan sociale huisvesting. Zaventem en Vilvoorde hebben grote stations. Zaventem telt nogal wat verkeersluchtoffers op de hoofdwegen. De criminaliteit ligt er relatief hoog.

Hoeilaart, Overijse, Tervuren, Beersel zijn eerder **residentiële gemeenten**. De bevolking stagneert door verlies aan externe migratie. De niet-Belgen komen vooral uit rijkere OESO-landen. Er staan relatief weinig bedrijven, er zijn meer zelfstandigen actief. De jobratio is laag en tegelijk is de activiteitsgraad en werkloosheidsgraad laag. De inkomensaan giften liggen in de hogere waarden, er zijn weinig leefloners. De bebouwendichtheid is er laag. Het vastgoed is er zeer duur.

Dilbeek en Asse zijn **semi-urbaan**. De bevolking groeit aan dankzij positief intern migratiesaldo. We treffen er relatief veel bedrijven aan in de branche van mediumlaagtechnologische industrie en kennisintensieve financiële diensten. De activiteitsgraad is er hoog. Er wonen lagere inkomensgroepen in Asse (vooral Afrikaanse origine). De gemeenten hebben een goed aanbod inzake onderwijs, culturele en zorgvoorzieningen. De vastgoedprijzen zijn matig en er is grote intensiteit betreffende verkoop van bouwgrond, huizen en flats met bijhorende vergunningen. Er heerst heel wat activiteit in niet-residentiële bouw.

Merchtem, Grimbergen en Meise hebben een meer **landelijk open karakter** met lage bevolkingsdichtheid en lage bebouwendichtheid. Er is beperkter aanbod aan jobs ter plekke maar de activiteitsgraad ligt er zeer hoog, er is lage werkloosheid (vooral Nederlandstaligen). Merchtem heeft een hoog aanbod inzake onderwijs. Het inkomensniveau van de bewoners in Meise ligt hoog. De bouwgrond en huizen zijn er nog relatief goedkoop, er wordt daarom veel gebouwd.

Het onderscheid tussen de **faciliteiten- en niet-faciliteitengemeenten** heeft enkel een institutionele betekenis. Kunnen we niettemin een verschillende socio-economische profiel ontwaren?

De faciliteitengemeenten kennen een hogere bevolkingsdichtheid, een hoog aandeel bebouwde oppervlakte en hoge dichtheid aan verharde wegen. De bevolking groeit er langzaam aan en zal na 2015 stagneren. Het externe migratiesaldo is er de voorbije jaren zelfs negatief. In deze zes gemeenten wonen relatief meer ouderen.

De financiële situatie is een stuk beter in de faciliteitengemeenten dan in de overige Randgemeenten. De faciliteitengemeenten kenden lange tijd een dalend aantal kansarme gezinnen (waar dit in andere regio's reeds steeg), waarbij de nieuwe toename zich pas manifesteerde vanaf 2008 (2,7%). We merken een opvallend onderscheid op voor het aanbod betreffende buitenschoolse kinderopvang: 33,7 plaatsen per 100 kinderen tussen 0 en 3 jaar in de faciliteitengemeenten versus 38,6 in de overige randgemeenten.

Op economisch vlak stellen we vast dat er relatief veel zelfstandigen wonen. Er is echter een lage jobratio en werkgelegenheidsgraad, het zijn met andere woorden meer residentiële woongemeenten. De activiteitsgraad is er hoger dan in de niet-faciliteitengemeenten en tegelijk is de werkloosheidsgraad er relatief hoog. De werkzaamheidsgraad ligt hoger in de niet-faciliteitengemeenten (71,39) dan in de faciliteitengemeenten (64,10). In de faciliteitengemeenten wonen vooral oudere, laaggeschoolde werkzoekenden die geen aansluiting vinden bij het jobaanbod. Het aanbod aan welzijnsvoorzieningen is er zeer beperkt, zo is er ook geen buitenschoolse kinderopvang en een beperkt aanbod aan openbare bibliotheken.

Het vastgoed is in faciliteitengemeenten peperduur maar de relatieve stijging jaar op jaar is matiger. In de faciliteitengemeenten bedroeg de gemiddelde bouwgrondprijs in 2010 €229.024 en in de andere Randgemeenten €169.560. In de faciliteitengemeenten is de prijs van appartementen over het laatste decennium ongeveer verdubbeld. In de niet-faciliteitengemeenten is dit nog een stuk meer, namelijk +136,8%. Er zijn weinig sociale woningen of huurappartementen. De criminaliteit ligt er iets hoger. De investeringsuitgaven van de gemeentebesturen liggen in de niet-faciliteitengemeenten een stuk hoger dan in de faciliteitengemeenten (€530/inwoner ten opzichte van €339/inwoner).

Deze algemene omgevingsanalyse heeft geen specifieke focus op de aanwezigheid van anderstaligen of andere nationaliteiten. Dit zal het onderwerp uitmaken van een afzonderlijk rapport. We kunnen niettemin al een aantal rudimentaire vaststellingen doen. In de Vlaamse Rand wonen vooral Europeanen. Er is nochtans een concentratie (>10%) van niet-Europeanen in Vilvoorde, Zaventem, Drogenbos en Wemmel. Er wonen in Vilvoorde, Sint-Pieters-Leeuw, Wemmel en Drogenbos vooral immigranten uit de Magreblanden. Immigrantengroepen uit de rijkere OESO-landen treffen we aan in Tervuren, Kraainem, Machelen en Overijse.

In de zes faciliteitengemeenten zijn er naast het Nederlandstalig onderwijs ook Franstalige kleuterklassen en lagere scholen voor inwoners van de faciliteitengemeenten die Frans als thuistaal hebben. In 2010 waren er 2.778 leerlingen ingeschreven in het Franstalig basisonderwijs met hoge aantallen in Wezembeek-Oppem (788), Wemmel (661) en Sint-Genesius-Rode (650). Meer

dan de helft van de leerlingen die naar school gaan in een van de faciliteitengemeenten, gaan evenwel naar een Nederlandstalige school (56,4% in 2010) en dit aandeel stijgt (54,6% in 2002). Het Nederlandstalig basisonderwijs floreert in de Vlaamse Rand en kent sinds 2002 een gestage groei terwijl het aantal leerlingen in het Vlaamse Gewest daalde.

Binnen de deelpopulatie van werkzoekenden is negen op de tien afkomstig uit de EU27-landen. Er is niettemin een groot aantal werklozen van Afrikaanse origine in Asse, Drogenbos, Machelen, Sint-Pieters-Leeuw, Vilvoorde en Zaventem. De gebrekkige kennis van het Nederlands is binnen deze groep van werkzoekenden opvallend: 38,5% is anderstalig (in Vlaams Gewest is 1 op de 4 NWWZ anderstalig). Bij de laaggeschoolden is zelfs twee op de drie anderstalig. In de faciliteitengemeenten is binnen de groep van anderstaligen meer dan 70% Franstalig, in de overige randgemeenten schommelt dit aandeel tussen 20 en 50% (Merchtem laagste aandeel). In 16 van de 19 randgemeenten is het aandeel Nederlandstalige werkzoekenden minder dan de helft.

Dit is een momentopname gebaseerd op cijfers die beschikbaar waren in september 2011. De meest recente data vindt u op de website www.lokaalstatistieken.be die door de Studiedienst van de Vlaamse Regering wordt beheerd in overleg met de stuurgroep waarin ook vertegenwoordigers zitten van het Agentschap Binnenlands Bestuur, Vlaamse Gemeenschapscommissie, Vlaamse Vereniging van Provincies en Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten.

Literatuurlijst

Bourgeois, G. (2009). *Beleidsnota Vlaamse Rand: een beleid op maat van de Vlaamse Rand*. Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand, Brussel, 2.

Cel Coördinatie Vlaamse Rand, (2011). *Werken in de Vlaamse Rand*, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, Brussel.

Cel Coördinatie Vlaamse Rand (2011). *Onderwijs in de Vlaamse Rand*, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid.

Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*, SVR-Rapport 2009/5, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, 8; 16-17; 22; 53; 89; 93-95.

Janssens, W. (2011). Studiedag Coördinatieplatform VSGB – luik onderwijs, Departement Onderwijs en Vorming strategische beleidsondersteuning, Brussel, 16 mei 2011.

Keulen, M. Taalgebruik in de gemeente- en OCMW-besturen en in de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden – interpretatie en gevolgen van de arresten van de Raad van State van 23 december 2004 - omzendbrief BA 2005/03 van 8 juli 2005.

Lodewijckx, E. (2008). Veranderende leefvormen in het Vlaamse Gewest, 1990-2007 (en 2021): een analyse van gegevens uit het Rijksregister, SVR-Rapport 2008/3, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, 39; 48-51.

Martens, L. Herschikking van de taken administratief toezicht t.a.v. de OCMW's tussen de Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn (AGMW) en de Administratie Binnenlandse Aangelegenheden (ABA) - beslissing van de Vlaamse Regering van 20 januari 1998.

Peeters, K. (2010). *Procesnota Ruimtelijke Economie*. Minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid, Brussel, 21 p.

Peeters, L. Omzendbrief BA 97/22 van 16 december 1997 betreffende het taalgebruik in gemeentebesturen van het Nederlandse taalgebied.

Sociaal-Economische Raad, (1999). *De SER-ladder*, Nota Ruimtelijk Economisch Beleid, Rijksoverheid, Den Haag.

Steunpunt Sociale Planning (2010), *Dossier Minderheden in Vlaams-Brabant*, provincie Vlaams-Brabant, 104-112.

Vanderleyden, L. (2009). *Home Care and Residential Care: The Case of Flanders*, in: Population ageing: Towards an Improvement of the Quality of Life, Research Centre of the Flemish Government, Flemish Government, Brussels, 127-151.

Vandeurzen, J. (2010). *Beleidsbrief Welzijn, Volksgezondheid en Gezin 2010-2011*, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Brussel, 31-33.

Vlaamse Regering, (2009). *Regeerakkoord 2009-2014: een daadkrachtig Vlaanderen in beslissende tijden voor een vernieuwende, duurzame en warme samenleving*, Brussel, 91-93.

Werkgroep Indicatoren NAPIncl. (2006). *Belgisch strategisch verslag inzake sociale bescherming en sociale inclusie*. Indicatoren ter ondersteuning het domein 'sociale insluiting' en het 'overkoepelend domein' van het Nationaal Rapport inzake strategieën voor sociale insluiting en sociale bescherming.

